26ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7102 — 20 ՄԱՅԻՍ 1909 — ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

2 Juin 1909 — 26me année — N. 7102

"ԱՐԵՒԵԼՔ„
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՕԼՍՈՅ, ԳԱԼԱԹԻՈՅ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան	80	Ղ.
» » վեցամսեայ	45	»
Դուրսի համար տարեկան	100	»
» » վեցամսեայ	60	»
Օտար երկիրներու համար տարեկան	54	Fr
» » վեցամսեայ	[illegible]	»

Թղթատարի ծախքը մեր վրայ

Արեւելք

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ

10 PARAS

آره‌ولك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌كین بویاجیان
درسعادت قلعه‌سی

AREVELK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

ՄԵՐ ԲԱԺԻՆԸ Կ'ՈՒԶԵՆՔ

Երլոբլի Եղեռնապետը Սելանիկի կանանոր դառնալէն ի վեր համայխարհիկ մամուլը շատ կը զբաղի Համիտի առասպելական հարստութիւնով օրուն քանակը խելքեր կը պտուտէ։ Համիտ, ամբողջ երեսուն տարի, իր արիւնաշաղախ ափին մէջ կեդրոնացուց միլիոնաւորներու աշխատութեան ու քրտինքին արդիւնքը, պետութեան դանձը խորեց, անհատները այլեւայլ ձեւերով կողոպտեց, անհամար կալուածներու տիրացաւ, չհաստատներ իւրացուց, տգրուկի պէս քամեց երկրին հարստութիւնը ուղղին պէս գործածելու համար զայն, իր անարգ էութիւնը պաշտպանելու, իր սիրական լրտեսները վարձատրելու, իր քմահաճոյքները գոհացնելու, դաւերով ու ոճիրներով լուսնելու ամէն դժգոհութեան ու բողոքի աղաղակ որ կրնար պտութկալ երկրին չորս ծագերէն։ Ու անաւոր եւ քսամնեալի իր եղեռնագործութիւնները տեւեցին ամբողջ երեսնեակ մը տարիներ՝ տարսաք ու աւեր սփռելով ամէն կողմ։ Դիզեց, դիզեց, դիզեց, առաւ, կապտեց, կողոպտեց այլ եւ այլ անուններով, այլ եւ այլ ձեւերով, այլ եւ այլ միջոցներով՝ ամէնէն ճիւաղային, ամէնէն ապօրէն ու զարհուրելի միջոցներով որոնք իրեն համար օրինաւոր ու տրդար կը թուէին։ Իսկ՝ ալ Սադայէլի Համիտ իրեն յատուկ միջոցներ ունէր, իր կայսերական հարստահարութիւններուն տալու անմեղութեան երեւոյթ մը որ միամիտ ժողովուրդին աչքէն կը ծածկէր անոր նենգութիւնները ու զինքը ցոյց կուտար «հպատակասէր, վեհանձն, ուռատաձեռն, մեծագործ ու երկրաշէն» վեհապետ մը։ (Ի՜նչ կուրութիւն, Աստուա՜ծ իմ)։ Դեռ վերջերս ճանչցայ, պատահմամբ, հրեայ վարժապետ մը որ մեծ եռանդով սկսաւ ներբողներ հիւսել Ճիւաղ Սուլթանին անուան, անոր համար որ Համիտ, քմահաճոյքի վայրկեանի մը մէջ, այդ հրեայ վարժապետին վրայ տարածած էր իր գթութեան շողը, անոր բազմադամ ընտանիքին նպաստներ շնորհելով։ կամ՝ մը ջուր բաղդատմամբ իր չարաշահած ծով-հարստութեան։ Ամէնքս ալ գիտենք թէ սա՛ էր հրէշ Սուլթանին սիրական դրութիւնը. պզտիկ, անչահ, գծուծ մեծագործութիւններ ընել, շաղբնելու համար հպատակներուն սարկական նայուածքները. բնիոն մը առատաձեռնել, միլիոն մը կողոպտելու համար։

Հիմայ ամէնուն միտքը կը զբաղի սա հարցով թէ ինչ պիտի ըլլայ այդ մեծագանձ հարստութիւնը։ Խորհրդարան, նախարարութիւն, կառավարութիւն, մամուլ ու ժողովուրդ ամէն օր մէյմէկ ձեւ ու նպատակ կ'առաջարկեն այդ գանձերուն գործածութեան համար։ Համիտի տարագրութեան առաջին օրերուն, ըսուեցաւ նոյն իսկ թէ Բանակ ու Ռօմիթէ անոր համար չեն ուզեր զինքը մահացնել, որպէս զի ժամանակ ու միջոցներ գտնեն այդ գանձերը իրմէն ետ առնելու՝ անուշութիւնով կամ սպառնալիքի տակ՝ չէքեր տորագրել տալով մեծ Ոճրագործին ու Հարստահարիչին։ Այսպէսով, կը մտածուէր, տեղի չի տալ սեղանաւորական դժուարութիւններու և օրինական ձեւով այդ գանձերը ետ առնել բնիկ թէ օտար դրամատուններէն, որոնց վստահած էին այնքան սինիֆ նենգամտութիւնով։ Օր նոր՝ նո՛ր յայտնութիւն, թէ՝ Մեծ Աւազակապետը և իր արբանեակ ու գողակից համարիլան ի՛նչ միջոցներով կը սարսափեցնէին ու կը կողոպտէին ժողովուրդին ինչքը, մէկուն՝ խոստում, միւսին՝ սպառնալիք, ուրիշի մը պաշտօն ու պատիւ, ու տէ՛ր կը դառնային կալուածներու, արտօնութիւններու, եկամուտներու։ Բաղդ կը չինէին մարդիկը, խօսք չուզեր, օրն ու արեւը իրենց էր՝ ու երեսուն երեք տարի (Աստուա՜ծ իմ, ի՜նչ երկար շրջան), այդ արեւը ժպտեցաւ իրենց, ամէն տաքիթ յաջողութեամբ պսակուեցաւ, սեւը՝ ճերմակ եղաւ, անմեղը՝ մահապարտ։ Տղէտ, սարուկ ժողովուրդն ալ, մոլեռանդ սօցիալիստն ակեալ մինչեւ գեղջուկ մահմեդականը՝ կրօնքի, խզճի ու տարկացած բարքերու աղբեցութեան տակ դրկուած ազատական ամէն ձգտումէ, կրաւորական հնազանդութիւն մը ցոյց տալ նուիրական պարտք կը սեպէին։ Մահմետական Թուրք տարրին այդ յատկանիշը չմոռնա՞նք, ազգաները որոնք իրարու կը յաջորդեն քառորդ դարէ ի վեր, այս երկրին մէջ, արդիւնք է այդ բթացած ոգիին, անո՛վ է որ ազգ ազգի վրայ կը յանէ և սուրն ու աւերը կը տիրապետեն ի վնաս քրիստոնեայ օսմանցիներուն որոնք, կարծես, խորթ զաւակն են այս երկրին։ Ի՞նչ այսքան տարիէ ի վեր Աղատութեան ճամբուն մէջ իր զոհը կուտայ հայ Քրիստոնեայ տարրը։ Մէ՛կ կը լսէ, ո՞վ կը հաճայ...։

Մէկ խօսքով՝ ամէն բան ցոյց կուտայ թէ մոլեռանդութիւնը մինչև իրենց ծուռը մտած՝ մեղի չուզէ առնել պիտի չի տայ ու մինչև որ այս երկիրը հրաշագործ ազդեցութեան մը ենթակայ չըլլայ, մարդկային տարրական իրաւունքներու անգամ ոտնակոխ ըլլալէն պիտի չդադրի։

Գալով ակնարկուած բռնապետական գանձերուն, քանի որ կառավարութիւն ու ժողովուրդ կը խոստովանին թէ օսմանեան ազգերուն արդար իրաւունքներուն կողոպտումը գոյացած են, անոնք, յանուն Աստուծոյ և իր բոլոր Սրբութիւններուն, յանուն Մահմէտի և Իսլամական արդարութեան, կը պահանջե՛նք որ մեզի՝ ժողովուրդին դարձուի ի՛նչ որ մեր քրտինքն է, մեր արիւնն է, մեր հաւատական ու անհատական ճիգերէն կողոպտուած ու բռնաբարուած է։

Մե՛րն են այդ դրամները, կա՞ն ոք առին մեզմէ ու հարստացան, ապառնալի՛ք ըրին ու յափշտակեցին, պաշտօնական ու ձեւական կեղծիքնե՛ր յերիւրեցին ու կողոպտեցին։

Կը կրկնեմ, մե՛րն են այդ դրամները։

Ինչո՞ւ դեզ դեզ կուտակուին անոնք, ինչո՞ւ ապիրատները, դաւաճանները, զօշաքաղները յօրանան, յղփանան մեր դրամով ու մեր ընտանիքն ու գաղափարը՝ աւելը քաշեն պուտիկ մը բարեկեցութեան, ինչո՞ւ երկրագործը՝ արօրէն, լուծքէն, սերմնցուէն զուրկ՝ անէծքով ու անարգանքով նայի Մայր-Հողին։ Ինչո՞ւ շահագործութեան այսքան առատ աղբիւրները ցամքած մնան։

Վերջապէս՝ աւելի դառն ու կենդանի օրինակ մը տալու համար՝ ինչո՞ւ սա Կիլիկիոյ մարգարէանոց աղէտներէն վերապրող մարդ-էակներու մնացորդները մերկ ու անսուազ լքուին, կարօտ պատառ մը չոր հաց։ Ատանայէն վերադարձող մը դեռ երէկ կը պատմէր թէ զրկուած նեղեալները այնքան անբաւական էին որ տասը հոգիի համար հաղիւ օրական մէկ երկու օլա հաց կրնայ եղեր բաշխուիլ։ Սղէտքը Համիտեան ճիւաղութեան արդիւնք ըլլայ թէ ահմանադրական ազգայնամոլութեան, այնքան ահաւոր, այնքա՛ն քսմնելի է ու պակուցիչ որ մարդ կը զարհուրի, ուրիշ բան չէ։ Այս պահուս սակայն, այդ կէտը սանկ մէկդի թող մնայ։ Կառավարութիւնը իր պարտքը կատարած, լմնցած կը սեպէ՞ արդեօք քննիչ մարմին մը, Զինուորական Ատեան մը և քանի մը հազար ոսկի զրկելով աղէտալեալները։ Չէ՛, այդ չի՛ բաւեր, առով ո՛չ գոհացում կը արուիր ո՛չ ալ արդարութեան մօտ գործ մը կատարուած կ'ըլլայ, Ինքնութիւն, հարցափորձ մէկ կողմէ կատարուելու վրայ թող ըլլան, բայց պէտք է որ, յանուն Մահմէտական մոլեռանդութեան գործուած այդ սեղ ու ընդարձակաձաւալ եղեռնին քսմնելի արդիւնքները զարմանուին։ Պէտք է կարելի եղածին չափ մեծ գումար մը Համիտի գանձէն (որ— ըսինք արդէն — Համիտինը չէ) անմիջական կերպով յատկացուի փրկելու համար այնքան անմեղներու կեանքը։

ՍՄԲԱՏ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

ՄԱԼԱԹԻԱՅԻՆ
ԻՐ ՁՈՒՇԵՐԸ Կ'ՈՂԲԱՅ

Վերջապէս կծիկը քակուիլ սկսաւ։ Ու Խարբերդի, Բալուի և շրջականներու քիւրտ գործաւորական դասակարգը՝ որոնք պատառ մը չոր հաց ճարելու համար Ատանա գացած էին, ահա այս անգամ՝ այդ խեղճ ու կրակ արարածները մէկ մէկ չնագայեր դարձած, պակերնուն օճախը կը վերադառնան իւղոտած ու աղէկ մը կշտացած, սակայն։

Երէկ առաջին կարաւանը քակուիլ սկսաւ, իրենց կողոպտուի ու գողնի բովանդակ պաշարովը։ Ապուշ արարածները անշուշտ կը կարծէին որ ինչպէս որ Մարաշի սինլքոր պաշտօնեաները աչք գոցեցին իրենց, հարկաւորապէս հոս ալ՝ Մալաթիայէն ալ պիտի կրնային առօք փառօք փոխադրել իրենց կողոպուտները յաղթական թափոր կազմած։

Ինչպէս որ Ապրիլ մէկէն մինչեւ Համիտի գահընկեցութիւնը՝ Մալաթիոյ վրայէն անցած տարտաքի օրերուն ցուցուց իր բովանդակ հայրենասիրութիւնն ու ազատասէր ոգին, այս անգամ ալ այդ անանման, այդ տիպար զինուորականը, մեր աչքին լոյսը եղող այդ Գաւարի պէյը, իր զինուորական հրամանատարի, ու յետոյ ոստիկան-զինուորներու ալ իբր հազարապետի փոխանորդ դերքովը Ատանայէն վերադարձող այդ գալերուն հանդէպ անանկ ընթացք մը բռնեց, որ տեղիս հայ ժողովուրդը, ու անկեղծ հայրենասէր Թուրքերը յաւիտեան չեն կրնար մոռնալ, և միշտ երախտապարտ պիտի մնան իրեն հանդէպ։

Ինչո՞ւ չպէտք էր ըսէինք, եթէ Շէվքէթ փաշա, եթէ Նիազի ու Էնվէր պէյերը աղատեցին Պոլիսը, ազատեցին հրկերը քարէ քար անկանգնելիօրէն զարնուելէ, մեր մօտ նոր Նիազի մը էր ինքը, նոր քաջ մը՝ որ իր ձեռքերուն մէջ առած զինուորական ու ոստիկանական բովանդակ ուժը, փրկեց հայ ու Թուրք ժողովուրդը արիւնալի բաղխումներէ, ու աղատեց Մալաթիան մէկ նոր Ատանա ըլլալէ։ Ա՜հա՝ իր քաջութեան նոր ապացոյցներէն մէկը։ Կառավարութեան բակին մէջ վար դրուած են բոլոր այդ վերադարձող գողերը, այդ արիւնարբու գազանները, ու անոնց ձեռքին մէջէն է որ Գաւարի պէյ հատիկ հատիկ հանեց եկեղեցական արծաթ ու ոսկի խաչեր, մարգարիտներ, ադամանդներ, ու յետոյ այդ ոճրագործներուն քովէն կանցի զգեստներու տեսակին դէպի, մեսաքսեայ ծածկոցներ վերմակի՝ հայ նշանատուներով, ու ամէն ինչ՝ որ կարելի է երեւակայել։

Ահ, ասիկա պէտք չէր ըլլար վախճանը չքնաղ Կիլիկիայի, ու այսպէս չպէտք էր տեսնէինք մեր փափկասուն ու նազելի քոյրերուն զարդերն ու հանդերձանքը վայրենի վոնմակին ձեռքը։ Ու հեռուէն իսկ կ'երեւակայենք թէ ո՞րքան խոչտանգումներ կրեցին մեր քոյրերը ու եղբայրները, ու յետոյ ո՞րքան մեծ եղաւ կսկիծը այն ծնողաց որոնք իրենց մանկամարդ ու սիրասուն աղջիկները կոբսնցուցին, ու այնքան ակամայօրէն թոյլ տուին որ Բիւրաներ փոխադրեն զիրենք լեռնէ լեռ, սարէ սար, ի վերջոյ թրքացնելով իրենց աղտոտ կիրքերուն ծառայեցնելու համար։ Այս վերքը խիստ ծանր է, այս հարուածը անտանելի։

Ճիշդ հիմակ լսեցինք որ նշանաւոր հայ հարուստներու աղջիկներ, գեղեցկութեան այդ տիպար ու անզօր էակներէն, հէնց մեր մօտէն իսկ այս մարդոց ընկերները տարած են դէպի Խարբերդ, Բալու։ Գաւարի պէյ ոստիկան զինուորներով բոլոր ճամբաները գոցել տուաւ անկարելի դարձնելու համար առանց փախուստը։ Կը յուսանք թէ այսօր կամ վաղը ձեռք պիտի բերուին այդ փախցուած աղջիկները։ Չէ թէ միայն աղջիկներ փախցուած են, այլ զզտիկ պէպէքներ տարուած են իրենց ծնողաց գրկէն։

Ահա այն ճիւաղ ձեռքին գործերը, ահա՛ Համիտը՝ որ բովանդակ Կիլիկիոյ հայութիւնը բաժան բաժան կը ցրուէ բոլոր աւազակներուն, բոլոր գաղանակերպ Քիւրտերուն։

Թշուառացած Ատանան իր իսկ աւերակներուն մէջ կ'ամփոփէ հիմակ քանի մը հարիւր Մալաթիացի կարմիներ ալ, որոնք ամիսներ առաջ վախի պատճառով ապաստանարան փնտռած էին Կիլիկիայի խաղաղ! ափերուն մօտ։ Ու այսօր այդ երբեմնի հանդարտասահ ու հեղիկ Սիհանն է՝ որ այդքան առատ արիւնով կը ներկէ իր ափերը, ու դարձեալ Սիհանն է որ պիտի տանի մեր եղբայրներուն, մեր հայրենակիցներուն ալ անշնչացած դիակները դէպի օտար ափեր, ընտանիարէն հեռու։

Ու Մալաթիացին կ'ողբայ իր երիտասարդութեան կարեւորագոյն մէկ մասը որոնք զոհը կը դառնան հիմակ Ատանայի ջարդերուն։ Ու եթէ Գաւարի պէյի եւ իր համախոհներուն շնորհիւ Մալաթիան փրկուեցաւ կիլիկեան այս նոր աւերքէն, կորուստ զերծ չմնաց սակայն, ու լացող մայրերը քիչ չեն։

ԽՈՍՐՈՎ ԲԻՇԻՐԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱՐՀԱՒԻՐՔ

Կիլիկիոյ նեկայ կացութիւնը.—Ողբերը.—Հազարապետ ձեմիլ պէյի ատենախօսութիւնը.—«Բիւզանդիոն»ի տրուած լուրին հերքումը։

ՄԵՐՍԻՆ, 13 Մայիս

Հիմա որ այլեւս ջարդը դադրած է, ոռեալի տեսարանը կը պարզուի մարդուս աչքին առջեւ, այնքան սրտակեղեք, այնքան աղեխարշ և այնքան կսկծալի որ անկարելի է զայն դիտել առանց արտասուելու։ Ապարանքներու մէջ բնակող հարուստ դասակարգը վրաններու տակ բացօթեայ տեղեր կը բնակի, բամբակէ կապուղ անկողնի մէջ ննջողը չուլի մը կամ գեանի վրայ կը կծկուի, համադամներու վարժուող մը՝ հանգանակութեան հացովը, քիչիկ մը պանիրովը, կամ ըրինձովը կ'ապրի։ Այս վիճակին ենթարկուած են նաեւ միջին ու ազքատիկ դասակարգերը, որոնք առհասարակ կ'ողբան, կը հեծեն ու կը ճչեն. հապա մանուկները, ո՜հ, այն խեղճ ազաք բոլորովին լքուած, ծնողական հոգածութենէ զուրկ, մերկ ու նօթի, ոջիլներու մէջ արեգական կիզիչ ճառագայթին տակ նիհար ու վատ, լալագին կոծեր կը բարձրացնեն։ Ուրախ ենք որ նորանոր հանգանակութիւններ կը հանին Մեսինայի երկրաշարժէն աւելի յուզիչ այս դէպքին փրկուածներուն, սակայն պէտքը այնքան շատ ու բազմապիսի է որ անկարելի է արկածեալներուն փոքր ի շատէ գոհացում տալ։ Համիտի շնորհած հաւասարութիւնը հոս Կիլիկիոյ մէջ միայն գործադրուեցաւ, որովհետեւ հարուստ, միջակ և չքաւոր հաւասարապէս մերկացան իրենց ինչքերէն, հաւասարապէս նեղուն մոխրակոյտերու վրայ ու հաւասարապէս կը մնանին հանգանակութեամբ. իժի մը բերէն թափուած թոյնն էր որ թունաւորեց առհասարակ Կիլիկիոյ Հայը։

** Օր ըստ օրէ կ'աւելնայ որբերուն թիւը, որոնք կը հանին հետզհետէ Սատանայէն ու Տարսոնէն. անոնց թիւը առայժմ կը հանի 250ի. ամէնն ալ 5-15 տարեկան մանչ-աղջիկ։ Շատ սրտաճմլիկ էր երէկ իրիկուն Տարսոնէն եւ չրջականներէն տեղս հասնող 74 որբերուն վիճակը. մանաւանդ վեց տարեկան աղջիկ մը իր գիրկը առած էր հինգ-վեց ամսու եղբայրը և երբեք չէր ուզեր իր այդ անուշիկ բեռէն բաժնուիլ։ Իրական պէպէք մըն էր այդ արթուն մանկիկը՝ մայրական պարտականութիւն կատարող իր փոքրիկ քրոջ գրկին մէջ, որը քրոջ միակ մխիթարութիւնն ու սփոփանքը, զոր կարծես ծնողքը՝ անզութ խուժանին կրքին ու վայրագութեան զոհ երթալէ առաջ իրեն կտակած էր խնամելու համար, հրեշտակ մը այդքան փոքրիկ տարիքի մը մէջ այս որբ, սակայն վեհ ու ազնիւ զգացմամբ տոգորուած աղջկան չափ եղբայրասէր ու աւանդապահ չպիտի ըլլար։

** Ամսոյս 11ին երկուշաբթի օրը, ազդարարութիւն եղաւ ժողովուրդին եօղուրդ-Պազարի հրապարակը, ժամը 10ին ներկայ գտնուելու։ Նոյն միջոցին 1000է աւելի հայ, Թուրք, յոյն և այլ ազգէ կղերներն ու ազգայիններն, ինչպէս նաեւ քաղաքիս կառավարիչն ու կառավարական պաշտօնեաները և զինուորականները համախմբուած կը սպասէին ատենախօսս հազարապետ ձէմիլ պէյին, որ հանելուն պէս, բեմ բարձրացաւ և ժամէ մը աւելի ու շատ հիանալի կերպով խօսեցաւ։

Նախ Բ. և Գ. զօրաբանակներու հրամանատար Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի բարեւները հաղորդեց ժողովրդեան, յետոյ բացատրեց համիտական բէժիմին կործանարար և աւերիչ ըլլալը, ժողովուրդը իրարու ջարդել տալու մէջ զգացած հաճոյքը, ազգասէրներու հանդէպ զգացած հակակրանքն ու ատելութիւնը, և վերջապէս վատ, անարդ, ազգակործան, խաբեբայ, խարդախ եւայլն ածականներով որակեց Համիտը։ Բ. և Գ. բանակին թէ՝ Սահմանադրութենէն առաջ և թէ ետքը, Պոլսոյ դէպքին բրած քաջագործութիւնները պատմեց և բաւ թէ ուխտած են Սահմանադրութիւնը պաշտպանել մինչեւ իրենց արեան վերջին կաթիլը։ Պարզեց երկրին ընտանեկան յատկութիւնները, արգասաբերութիւնները, Մովսէսի, Յիսուսի և Մուհամմէտի հայրենիքն ըլլալն ու աստուածային այս պարգեւին միայն Թուրքիոյ չնորհուիլը։

Առանց ազգի և կրօնի խտրութեան, համերաշխութիւն և սէր յանձնարարեց, աւելցնելով թէ ո՛չ Աւետարանը, ո՛չ Սաղմոսը և ոչ ալ Գուրանը անմիաբանութիւն և զիրար ջարդել կը քարոզեն. հետեւաբար պէտք է զիրար սիրենք, և մենք, որ 600 դարերէ ի վեր միասին միեւնոյն հողին վրայ կ'ապրինք, Օսմանցի ենք, սխալ չկարծուի թէ օսմանցիութիւնը Թուրքերուն յատուկ է, ո՛չ. ամէն անոնք որոնք օսմ. վեհ դրօշին տակ կ'ապրին, օսմանցի են և իրարու եղբայր։ Ցաթիհ Սուլթան Մէհմէտն էր որ Պոլիսը իրեն մայրաքաղաք ըրաւ, միեւնոյն զուգադիպութեամբ է որ այսօր Սահմանադրական առաջին վեհապետը նոյն Մէհմէտ անունը կը կրէ, հպատակասէր և բարի թագաւոր մը, նախորդին հակապատկերը։ Խօսքը աւարտելով զինուորներուն, բանակի ընկերներուն բարեւը հաղորդեց անոնց ալ և շատ լաւ խրատական մը խօսեցաւ. «Օսմ. փառաւոր դրօշը իր վրայ միակ մահիկ մը ու աստղ մը ունի ճերմակ, և մնացեալ մասը կարմիր է, ըսաւ, և այդ կարմիրը մեր քաջ զինուորներուն արիւնով գոյացած է. պէտք է զայն անաղարտ և բարձր պահելու համար մեր արիւնը անոր խառնել, որուն համար կը խնդրեմ որ այժմէն իսկ երդում ընէք։» Եւ զինուորականները բարձրաձայն երդում ըրին։ Ատենախօսութիւնը մերթ ընդ մերթ որոտընդոստ և բուռն ծափերով կ'ընդմիջուէր։

Ատենախօսութիւնը աւարտելէ վերջ զինուորները անցք մը կատարեցին։

** Բիւզանդիոնի ամսոյս 5 թիւին մէջ կարդացինք թէ Մէրսինի անգլ. հիւպատոսարանն ալ քանի մը Հնչակեաններ ապաստանած են. յանուն ճշմարտութեան ստիպուած ենք ըսել թէ անհիմն է այդ լուրը։ Հոս Հնչակեանք չեն ապաստանած ո և է տեղ։ Տեղս՝ շնորհիւ կառավարիչ պէյին անխոնջ ջանքերուն, ո և է դէպք չէ պատահած. իրաւ է թէ մէկ քանի կուսակցականներ բանտարկուած, հարցաքննուած և ոմանց ալ տուները խուզարկուած են, սակայն հիմնական բան մը չէր և կառավարութիւնը չէ կրցած այս խուզարկութիւններէն արդիւնք մը ձեռք բերել։

ՏԻԳՐԱՆ ՍԷԳ-ՋԷՆ

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԷՆ կը գրեն մեզ մայիս 13 թիւով.— «Եթէ բանակը չհաճէր, Թաթարներն ալ տեղւոյս Հայերը պիտի ջարդեն եղեր» ըսեր է երիտասարդ Դաշնակցական մը, որովհետեւ, նոյնիսկ Թաթարներ, փողոցներուն մէջ, կ'ըսեն եղեր. «Ատանա պիտի դարձնենք Իսկիշէհիրն ալ»։ Թաթարներու բողոքագրին վրայ, կը բանտարկուի խեղճ երիտասարդը, և մինչեւ հիմա բանտն է, և նոյնիսկ, իբր ոճրագործ, կ'ուզեն դատապարտել երիտասարդը։ Մինչդեռ կառավարութիւնը երբեք նկատողութեան չառներ քլիսպին մէջ ծանօթ Թաթարի մը պոռացած սա խօսքերը. «Պէղ էրմէնիլէր կիպի պօմպաճի տէյիլիզ, անառչիսթ տէյիլիզ». երիտասարդին թէ Թաթարին խօսքը աւելի ծանրակշիռ է։ Ամէնամեծ պատասխանատու մըն է այս մասին Տ. Համադասպ քահանայ Բագրատունին, որովհետեւ ինք իր անձին համար ապրող քահանայ մըն է. խուսափողական ձեւեր առաւ, իբր թէ բանտարկեալը օտարական մը ըլլար։ Ցոյները և անոնց եկեղեցականները կը պօռան. «մ'ղք, մ'ղք, եթէ Ցոյն մը եղած ըլլար, մինչեւ հիմա ազատած էինք։» Համադասպ քահանան կրնար հաստատել թէ, նման խօսքեր մը անցած դարձած են, բայց կը վախնայ թէ չըլլայ որ իր անձը վտանգուի հանդէպ կառավարութեան և Թաթարներուն։ Պաղատասար էֆ. Գաղանճեան և Նուպար էֆ. Ցակոբեանն են որ կ'աշխատին երիտասարդին ազատութեանը համար։ Ջմոռնամ ըսելու թէ, քաղաքիս գայմագամը, թէեւ բարեսիրտ ու Սահմանադրական անձ մըն է, բայց իր Թոյլ ղինքը ու երկչոտ ընթացքը քաջալերած է չրջապատողները, քանի որ կրնար կանոնական որոշումով մը խնդիրը վերջացնել անուշութեամբ։»

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

Ա. ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

84rդ նիստ, 19 մայիս 1909

*Երեսփ. Ժողովը երէկ ալ ընդհանուր գումարում ունեցաւ։ Ատենը բացուեցաւ ժամ 5ը անցած՝ Ահմէտ Ռիզա պէյի ատենապետութեամբ։ Նախորդ նիստին ատենագրութիւնը ընդունուելէ ետքը, ատենադպիրը կարդաց եպարքոսական պաշտօնագիր մը, որ, ներքին գործոց նախարարին մէկ տեղեկագրին վրայ, կը պահանջէր ժամ առաջ վաւերացնել 1325ի ելմտացոյցին մէջ նշանակուած 11,021,299 և 1,448,000 ղրուշի երկու վարկերը՝ առաջին բանտերու ծախքին, յանցաւորներու առաքման ու դեղերու և երկրորդն ալ կեդրոնի ու գաւառներու ճամբու ծախքերուն համար։ Այդ գրութիւնը յղուեցաւ ելմտացոյցի յանձնաժողովին։ Ցետոյ կարդացուեցաւ եպարքոսական ուրիշ գիր մը որ կ'ըսէր թէ նախարարաց Խորհուրդը ընդունած է օրինագիծ մը և առեւտրական ու հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան մէկ պաշտօնագիրը, որոնց համաձայն 3,990,900 ոսկիի փոխառութիւն մը պիտի ըլլայ՝ օսմ. երկիրներու հարստութեան բնական գանձերէն օգտուելու, երկրագործութեան ու վաճառականութեան ապահովութեանը համար փոխադրութեան ճամբաներ շինելու, ոռոգումներ կատարելու, նաւահանգիստներ շինելու համար։ Այդ գումարին 700,000 ոսկին պիտի յատկացուի կարօտ երկրագործներուն բաշխուելիք սերմնցուին, վասն զի Երկրագործական Պանքային դրամագլուխը անբաւական է այդ նպատակին իրագործմանը. նաև նոյն հաստատութիւնը երկրագործներուն օգնելու կարող վիճակի մէջ դնելու, որպէս զի սով տեղի չունենայ։ Փոխ առնուելիք գումարը միանգամայն պիտի յատկացուի քաղաքային ճարտարագէտներու վարժարանին ծախքերուն, կարող ուսուցիչներ հայցուելու նպատակով Եւրոպա ղրկուելիք ուսանողներու ծախքերուն, և երեք տարուան մէջ շինուելիք ճամբաներու եւայլն։ Այդ գրութիւնները ստիպողականութեան որոշումով յղուեցան հանրօգուտ շինութեանց յանձնաժողովին. նաեւ անտառներու և հանքերու նախարարութեան կողմէ պատրաստուած երկրագործական ընդհանուր վարչութեան ու անասնաբուժութեան վերաբերեալ օրինագիծերը և ելմտացոյցի տեղեկագիրը։ Ժողովը վաւերացուց Էտիրնէի նոր երեսփոխան Ֆայիզ պէյի ընտրութեան տեղեկագիրը։ Ցետոյ կարդացուեցաւ հանրօգուտ շինութեանց յանձնաժողովին մէկ տեղեկագիրը՝ Պաղտատի նահանգին Բեպիտիյէ գաւառակին խոպան հողերու մասին։ Մուհիպ էֆ. անուն անձ մը տասը տարուան մենաշնորհ կ'ուզէր՝ այդ տեղը ջրանցքներ բանալ ու շէնցնել և երկրագործութեան հասոյթէն կառավարութեան բաժին հանել տասանորդի ձեւով։ Տեղւոյն Իտարէի ժողովը յարմար չէր դատեր այդ աղերսագրին ընդունելութիւնը։ Յանձնաժողովը, ըսելէ ետքը թէ նոյն ժողովին կողմէ այդ մասին եղած դիտողութիւնները արդարացի են, կ'առաջարկէր որ խնդիրը վիճաբանութեան ենթարկուի։ Երեսփ. Ժողովին մէջ։ Վէհպի և Լօմէր Ֆէվզի էֆ.ները առաջարկեցին խնդիրը օրակարգը անցնել, բայց Զոհրապ էֆ. ըսաւ թէ այդ խնդիրը Երեսփ. Ժողովին չի վերաբերիր, վասն զի չի կրնար երկրորդական խնդիրներով զբաղիլ։ Ժողովը համամիտ գտնուեցաւ Զոհրապ էֆ.ի, որով որոշուեցաւ նոյն գրութիւնները վերադարձնել կառավարութեան։ Ապա կարդացուեցաւ ծրագիրներու յանձնաժողովին մէկ տեղեկագիրը, որ կը վերաբերէր օսմ. անկախութեան թուականը՝ յուն. 14, ռոնի օր մը ընելու ծրագրին։ Յանձնաժողովը կ'ըսէր թէ աւելի լաւ է Սահմանադրութեան վերահաստատման թուականը՝ յուլիս 10, ազգային տօնի օր մը ընել ու իրախճանութիւններ կատարել, ինչ որ ընդհանուր դեսին մը պիտի պատրաստէ Սահմանադրութեան տեւականութեանը նպաստելու համար։ Յանձնաժողովը կ'առաջարկէր՝ զեկուցանել կառավարութեան, որպէս զի այդ նպատակով օրինագիծ մը պատրաստուի։ Ժողովը ընդունեց յանձնաժողովին այդ առաջարկութիւնը։ Ատենապետը ծանոյց թէ տպագրական և տպարաններու կանոնագրին երկրորդ վիճաբանութիւնը պիտի կատարուի, սակայն ծրագիրներու յանձնաժողովին նախագահը ըսաւ թէ եղած բարեփոխութեանց մասին կատարուող խորհրդակցութիւնները աւարտած չեն, որով վիճաբանութիւնը յետաձգուեցաւ։ Ատենադպիրը կարդաց Ներքին գործոց նախարարին մէկ գրութիւնը՝ ծանուցանող թէ առժամեայ ելմտացոյցին մէջ նշանակուած ամսաթոշակները թէեւ Ներակոյտին ու Երեսփ. Ժողովին կողմէ ընդունուած են, սակայն հանգստեան ու անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակներուն համար տրուած այն որոշումը թէ մինչեւ որ նոր օրինագիծ մը պատրաստուի հինգ հազար ղրուշէն աւելի այդ կարգի ամսաթոշակներ չտրուին, հակառակ է Սահմանադրութեան 118rդ յօդուածին տրամադրութեանց։ Ներակոյտին պաշտօնագիրը կը յարէ որ թէեւ հարկ է վերադրեալ որոշումը ծրագրէն ջնջելով միւս յօդուածները նկատողութեան առնելու մասին արտօնութիւն տալ գործադիր իշխանութեան, սակայն քանի որ փոփոխուած օրինագիծ մը չկայ և տրուած որոշումները միայն պաշտօնական գիրներով կը ծանուցուին, նոյն ծրագիրը Երեսփ. Ժողովին կը վերադարձուի՝ ըստ այնմ պատրաստուելու համար։ Նախ իսօք առաւ Զոհրապ էֆ. և ըսելէ յետոյ թէ առժամեայ ելմտացոյցին առթիւ Ներակոյտին ու Երեսփ. Ժողովին միջեւ ծագած անհամաձայնութիւնը երկու տեսակէտով ուշագրաւ է, յարեց.

«Այսօր տէրութեան պաշտօնեաները ամսաթոշակ չստանալնուն համար, անոնց ապրուստը խանգարուած է։ Մենք չենք կրնար երկարել այդ վիճակը։ Երեսփ. Ժողովին ու Ներակոյտին իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնները նշանակուած են Սահմանադրութեան մէջ։ Առաջին անգամ ըլլալով այդ կարգի խնդիր մը կը ծագի նոյն երկու ժողովներուն միջեւ։ Թէեւ հիմա ժամանակը չէր որ այդ տեսակ վէճ մը ծագէր, սակայն քանի որ ծագեցաւ, անպատճառ պարտաւոր ենք վիճակը ճշդելու։ Ինչպէս կ'ըլլայ բոլոր Երեսփ. Ժողովներուն մէջ, միայն Երեսփ. Ժողովը, իբրեւ ազգային տիրապետութեան մարմնացումը, կրնայ քննել ծախքերը. պատճառն ալ յայտնի է, վասն զի Երեսփ. Ժողովը ուղղակի ազգին փոխանորդութիւնը ունի և դրամը վճարելիք հարկատուներուն փոխանորդն է։ Հետեւարար մենք փոխանորդներն ենք այն անձերուն որոնք ամէնէն աւելի կը չահագրգռուին դրամի մը տրուելուն կամ չտրուելուն և ծախսուելու եղանակին վերաբերեալ խնդիրներով։ Այդ կերպով Ներակոյտէն աւելի իրաւունք մը ունինք ելմտացոյցին վրայ։ Ըսել չեմ ուզեր թէ Ներակոյտը բնաւ քննութիւն պիտի չկատարէ ելմտացոյցին նկատմամբ, բայց երբ Երեսփ. Ժողովը պնդէ իր որոշման վրայ, Ներակոյտը անպատճառ պարտաւոր չէ ընդունիլ։ Խալիլ պէյ եղրակացուց թէ քանի որ ելմտացոյցին ամսաթոշակներու մասը ընդունուած է, պէտք է զանոնք վճարել և հանգստեան ու անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակներուն համար ալ համաձայնութեան եղանակ մը գտնել։ Ելմտացոյցի յանձնաժողովին տեղեկագիր ձաւիտ պէյ ըսաւ թէ Ներակոյտին մէջ կատարուած վիճաբանութիւններէն կ'երեւայ թէ Ներակոյտը միտք ունի ըստ առաջնոյն հատուցանել հանգստեան և անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակները։ Ճաւիտ պէյ յարեց թէ անհամաձայնութեան կարգադրութիւնը անպատճառ կախում ունի Ներակոյտին տեսակէտը ընդունուելէն՝ այսինքն հանգստեան ամսաթոշակներուն առաջուան պէս վճարուելէն, ինչ որ, յարեց Ճաւիտ պէյ, չի կարծեր թէ երեսփոխանները ընդունին։ Անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակները երկու տեսակ են. մէկը հանգստեան թոշակի անտուկը կը հատուցանէ, որով ելմտացոյցին հետ թեթեւ առնչութիւն մը ունի. միւս մասերը կը վճարուին ելմտական նախարարութեան կողմէ, ինչ որ ամէնէն աւելի սերտ առնչութիւն մը ունի ելմտացոյցին հետ։ Ճաւիտ պէյ յարեց թէ յանձնաժողովը որոշած է պնդել իր նախկին որոշմանը վրայ՝ ելմտական գանձէն վճարուող անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակներուն համար։ Ներակոյտը եթէ հաւանի որ հանգստեան անտուկէն վճարուող ամսաթոշակները յետաձգուին մինչեւ այդ մասին պատրաստուելիք կանոններուն վաւերացումը, Երեսփ. Ժողովն ալ իսկոյն կը վաւերացնէ նոյն խնդրոյն վերաբերեալ օրինագիծերը։ Բայց բնաւ չի կրնար ընդունուիլ այն կարծիքը թէ նոյն ամսաթոշակները առաջուան պէս հատուցուին, առանց սպասելու նոյն օրինագիծերուն վաւերացմանը։ Ելմտացոյցի յանձնաժողովին կարծիքը այդ է, որով խնդիրը անոր վերադարձնելու պէտք չկայ։ Երեսփ. Ժողովը պէտք է որոշում մը տայ։ Էմրուլլահ էֆ. ըսաւ թէ Սահմանադրութեան 64rդ յօդուածին մէջ նշանակուած է թէ Ներակոյտը ո՛ր կէտերու մասին պիտի վերադարձնէ ելմտացոյցի օրինագիծերը, մինչդեռ ներկայ պարագան բնաւ չի համապատասխաներ այդ տրամադրութեանց։ Էմրուլլահ էֆ. յարեց թէ Ներակոյտը իրաւասութեան սահմանը անցած է. ուզիղ չէ այս տեսակ ատեն մը ելմտացոյցը վերադարձնելը։ Երեսփ. Ժողովը պէտք է պնդէ իր նախորդ որոշմանը վրայ։ Նորէն բեմը ելաւ Զոհրապ էֆ. և ըսաւ.

«Երեսփ. Ժողովը մարմին մըն է որ ազգին ամէն տեսակ պէտքերը աչքի առջեւ ունի, որով երբ պաշտօնեաները և ազգին բոլոր անհատները կարօտութեան մէջ մնան, մենք ալ կը նեղուինք։ Այս խնդրոյն մէջ, իրաւունքի տեսակէտով, որոշենք Ներակոյտին ու Երեսփ. Ժողովին դիրքերը։ Ներակոյտը իրաւունք ունի՞ պնդելու։ Երեսփ. Ժողովը իրաւունք ունի՞ պնդելու։ Երեսփ. Ժողովին իրաւունքը ակզբունքով հաստատուած ըլլալով հանդերձ, մենք դարձեալ բարեյաժարութիւն ցոյց կուտանք և այդ խնդիրները իբրեւ առժամեայ կ'առաջարկենք։ Ներակոյտին պնդածը եթէ ընդունուի, գանձը կը վնասէ։ Փոխադարձ իրաւասութեան գալով, այդ մասին երկու տեսութիւններ կան. մէկը՝ այն պարագան է որով Ներակոյտը մասնակից կը նկատուի Երեսփ. Ժողովին բոլոր պարտականութեանց. միւսն ալ այն բացորոշ տրամադրութիւնն է թէ Ներակոյտը պիտի գործադրէ վճիռ արձակելու իր իրաւունքը։ Ներակոյտը խնդիրը Սահմանադրութեան հակառակ ցոյց կուտայ, անոր 118rդ յօդուածին յենլով։ Մինչդեռ այդ տեսակ բան մը չկայ։ Այսօր խնդրոյ առարկայ եղածը միայն ելմտական կանոնագիր մըն է՝ ելմտացոյցին անբաժանելի մէկ մասը։ Եթէ այդպէս է, վճիռ արձակելու իրաւունքը ամէնէն վերջը Երեսփ. Ժողովը պէտք է ունենայ և Ներակոյտին պնդումը պէտք չէ ընդունուի։ Ներակոյտը եթէ իր իրաւասութիւնը չարաչար գործածելով չարունակէ հակառակիլ, Երեսփ. Ժողովին, կառավարութեան և ազգին դիրքը ինչ պիտի ըլլայ։ Հիմա խնդիրը իր ընդհանուր վիճակովը այս ձեւին մէջ է։ Երեսփ. Ժողովը այդ մասին իր դիրքը պէտք է գիտնայ։ Թէեւ չենք ուզեր Երեսփ. Ժողովին չափ պատկառելի մարմնոյ մը պարտականութիւնը քննադատել, սակայն ինչ օգուտ որ այդ երկու մարմինները այսօր իրարու ընդհարելու կացութեան մէջ կը գտնուին, ուստի կ'ուզեմ երկու խօսք ըսել։ Մենք ազգին բացարձակ ընտրութեամբը հոս ղրկուած փոխանորդներ ենք։ Մեզ հակառակող Ներակոյտը կը բաղկանայ նախորդ վարչութեան քմահաճոյքովը ընտրուած անձերէ։ Այս կէտը յիշեցնել թէեւ ցաւալի է մեզ համար, սակայն Ներակոյտը երբ մեզ դժուարին կացութեան մէջ թողու, մենք ալ նոյնը պիտի ընենք անոր մասին։ Կարծեմ թէ այսօր մեր մէջ հանգստեան ու անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակներէն օգտուելիք մարդ չկայ, մինչդեռ Ներակոյտին մէջ խնդիրը կը տարբերի։ Ներակուտականները այդ խնդրոյն մէջ թէ՛ դատաւոր են և թէ դատախազ։ Այդ մասին անոնց պաշտօնող հանգամանքը դատաւորութիւնը մերժելն է։ Այս խնդրոյն մէջ զանոնք իբրեւ դատաւոր չենք կրնար ընդունիլ։ Այս բաւական դառն խօսքերէն ետքը, կ'ուզեմ վճռել թէ Ներակոյտը հայրենասիրութեամբ պիտի գործէ և երկիրը տագնապի մատնել պիտի չուզէ։ Բնաւ չեմ տարակուսիր թէ Ներակուտականները, երկրին փրկութիւնը ուերջանկութիւնը և իրենց փառքը մտածելով, պիտի չպնդեն իրենց կարծիքին վրայ։ Պաշտօնակիցներուս հայրենասիրութենէն կը խնդրեմ որ պնդումին նկատմամբ տարուելիք որոշումը միաձայն ըլլայ և ըստ այնմ հաղորդուի։»

Պաղտատի երեսփոխան Իսմայիլ Հագգը ըսաւ որ այսօր պէտք է որոշում մը տալ թէ երկու ժողովներուն մէջ երբ անհամաձայնութիւն ծագի, վերջին խօսքը Երեսփ. Ժողովին կը վերաբերի։ Տեղեկագիր Ճաւիտ պէյի առաջարկութեամբ ամսաթոշակներուն համար տրուած այն որոշումը թէ մինչեւ որ նոր օրինագիծ մը պատրաստուի հինգ հազար ղրուշէն աւելի այդ կարգի ամսաթոշակներ չտրուին, հակառակ է Սահմանադրութեան 118rդ յօդուածին տրամադրութեանց։ Ներակոյտին պաշտօնագիրը կը յարէ որ թէեւ հարկ է վերադրեալ որոշումը ծրագրէն ջնջելով միւս յօդուածները նկատողութեան առնելու մասին արտօնութիւն տալ գործադիր իշխանութեան, սակայն քանի որ փոփոխուած օրինագիծ մը չկայ և տրուած որոշումները միայն պաշտօնական գիրներով կը ծանուցուին, նոյն ծրագիրը Երեսփ. Ժողովին կը վերադարձուի՝ ըստ այնմ պատրաստուելու համար։ Նախ իսօք առաւ Զոհրապ էֆ. և ըսելէ յետոյ թէ առժամեայ ելմտացոյցին առթիւ Ներակոյտին ու Երեսփ. Ժողովին միջեւ ծագած անհամաձայնութիւնը երկու տեսակէտով ուշագրաւ է, յարեց.

«Այսօր տէրութեան պաշտօնեաները ամսաթոշակ չստանալնուն համար, անոնց ապրուստը խանգարուած է։ Մենք չենք կրնար երկարել այդ վիճակը։ Երեսփ. Ժողովին ու Ներակոյտին իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնները նշանակուած են Սահմանադրութեան մէջ։ Առաջին անգամ ըլլալով այդ կարգի խնդիր մը կը ծագի նոյն երկու ժողովներուն միջեւ։ Թէեւ հիմա ժամանակը չէր որ այդ տեսակ վէճ մը ծագէր, սակայն քանի որ ծագեցաւ, անպատճառ պարտաւոր ենք վիճակը ճշդելու։ Ինչպէս կ'ըլլայ բոլոր Երեսփ. Ժողովներուն մէջ, միայն Երեսփ. Ժողովը, իբրեւ ազգային տիրապետութեան մարմնացումը, կրնայ քննել ծախքերը. պատճառն ալ յայտնի է, վասն զի Երեսփ. Ժողովը ուղղակի ազգին փոխանորդութիւնը ունի և դրամը վճարելիք հարկատուներուն փոխանորդն է։ Հետեւարար մենք փոխանորդներն ենք այն անձերուն որոնք ամէնէն աւելի կը չահագրգռուին դրամի մը տրուելուն կամ չտրուելուն և ծախսուելու եղանակին վերաբերեալ խնդիրներով։ Այդ կերպով Ներակոյտէն աւելի իրաւունք մը ունինք ելմտացոյցին վրայ։ Ըսել չեմ ուզեր թէ Ներակոյտը բնաւ քննութիւն պիտի չկատարէ ելմտացոյցին նկատմամբ, բայց երբ Երեսփ. Ժողովը պնդէ իր որոշման վրայ, Ներակոյտը անպատճառ պարտաւոր չէ ընդունիլ։ Խալիլ պէյ եղրակացուց թէ քանի որ ելմտացոյցին ամսաթոշակներու մասը ընդունուած է, պէտք է զանոնք վճարել և հանգստեան ու անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակներուն համար ալ համաձայնութեան եղանակ մը գտնել։ Ելմտացոյցի յանձնաժողովին տեղեկագիր Ճաւիտ պէյ ըսաւ թէ Ներակոյտին մէջ կատարուած վիճաբանութիւններէն կ'երեւայ թէ Ներակոյտը միտք ունի ըստ առաջնոյն հատուցանել հանգստեան և անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակները։ Ճաւիտ պէյ յարեց թէ անհամաձայնութեան կարգադրութիւնը անպատճառ կախում ունի Ներակոյտին տեսակէտը ընդունուելէն՝ այսինքն հանգստեան ամսաթոշակներուն առաջուան պէս վճարուելէն, ինչ որ, յարեց Ճաւիտ պէյ, չի կարծեր թէ երեսփոխանները ընդունին։ Անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակները երկու տեսակ են. մէկը հանգստեան թոշակի անտուկը կը հատուցանէ, որով ելմտացոյցին հետ թեթեւ առնչութիւն մը ունի. միւս մասերը կը վճարուին ելմտական նախարարութեան կողմէ, ինչ որ ամէնէն աւելի սերտ առնչութիւն մը ունի ելմտացոյցին հետ։ Ճաւիտ պէյ յարեց թէ յանձնաժողովը որոշած է պնդել իր նախկին որոշմանը վրայ՝ ելմտական գանձէն վճարուող անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակներուն համար։ Ներակոյտը եթէ հաւանի որ հանգստեան անտուկէն վճարուող ամսաթոշակները յետաձգուին մինչեւ այդ մասին պատրաստուելիք կանոններուն վաւերացումը, Երեսփ. Ժողովն ալ իսկոյն կը վաւերացնէ նոյն խնդրոյն վերաբերեալ օրինագիծերը։ Բայց բնաւ չի կրնար ընդունուիլ այն կարծիքը թէ նոյն ամսաթոշակները առաջուան պէս հատուցուին, առանց սպասելու նոյն օրինագիծերուն վաւերացմանը։ Ելմտացոյցի յանձնաժողովին կարծիքը այդ է, որով խնդիրը անոր վերադարձնելու պէտք չկայ։ Երեսփ. Ժողովը պէտք է որոշում մը տայ։ Էմրուլլահ էֆ. ըսաւ թէ Սահմանադրութեան 64rդ յօդուածին մէջ նշանակուած է թէ Ներակոյտը ո՛ր կէտերու մասին պիտի վերադարձնէ ելմտացոյցի օրինագիծերը, մինչդեռ ներկայ պարագան բնաւ չի համապատասխաներ այդ տրամադրութեանց։ Էմրուլլահ էֆ. յարեց թէ Ներակոյտը իրաւասութեան սահմանը անցած է. ուզիղ չէ այս տեսակ ատեն մը ելմտացոյցը վերադարձնելը։ Երեսփ. Ժողովը պէտք է պնդէ իր նախորդ որոշմանը վրայ։ Նորէն բեմը ելաւ Զոհրապ էֆ. և ըսաւ.

«Երեսփ. Ժողովը մարմին մըն է որ ազգին ամէն տեսակ պէտքերը աչքի առջեւ ունի, որով երբ պաշտօնեաները և ազգին բոլոր անհատները կարօտութեան մէջ մնան, մենք ալ կը նեղուինք։ Այս խնդրոյն մէջ, իրաւունքի տեսակէտով, որոշենք Ներակոյտին ու Երեսփ. Ժողովին դիրքերը։ Ներակոյտը իրաւունք ունի՞ պնդելու։ Երեսփ. Ժողովը իրաւունք ունի՞ պնդելու։ Երեսփ. Ժողովին իրաւունքը ակզբունքով հաստատուած ըլլալով հանդերձ, մենք դարձեալ բարեյաժարութիւն ցոյց կուտանք և այդ խնդիրները իբրեւ առժամեայ կ'առաջարկենք։ Ներակոյտին պնդածը եթէ ընդունուի, գանձը կը վնասէ։ Փոխադարձ իրաւասութեան գալով, այդ մասին երկու տեսութիւններ կան. մէկը՝ այն պարագան է որով Ներակոյտը մասնակից կը նկատուի Երեսփ. Ժողովին բոլոր պարտականութեանց. միւսն ալ այն բացորոշ տրամադրութիւնն է թէ Ներակոյտը պիտի գործադրէ վճիռ արձակելու իր իրաւունքը։ Ներակոյտը խնդիրը Սահմանադրութեան հակառակ ցոյց կուտայ, անոր 118rդ յօդուածին յենլով։ Մինչդեռ այդ տեսակ բան մը չկայ։ Այսօր խնդրոյ առարկայ եղածը միայն ելմտական կանոնագիր մըն է՝ ելմտացոյցին անբաժանելի մէկ մասը։ Եթէ այդպէս է, վճիռ արձակելու իրաւունքը ամէնէն վերջը Երեսփ. Ժողովը պէտք է ունենայ և Ներակոյտին պնդումը պէտք չէ ընդունուի։ Ներակոյտը եթէ իր իրաւասութիւնը չարաչար գործածելով շարունակէ հակառակիլ, Երեսփ. Ժողովին, կառավարութեան և ազգին դիրքը ինչ պիտի ըլլայ։ Հիմա խնդիրը իր ընդհանուր վիճակովը այս ձեւին մէջ է։ Երեսփ. Ժողովը այդ մասին իր դիրքը պէտք է գիտնայ։ Թէեւ չենք ուզեր Երեսփ. Ժողովին չափ պատկառելի մարմնոյ մը պարտականութիւնը քննադատել, սակայն ինչ օգուտ որ այդ երկու մարմինները այսօր իրարու ընդհարելու կացութեան մէջ կը գտնուին, ուստի կ'ուզեմ երկու խօսք ըսել։ Մենք ազգին բացարձակ ընտրութեամբը հոս ղրկուած փոխանորդներ ենք։ Մեզ հակառակող Ներակոյտը կը բաղկանայ նախորդ վարչութեան քմահաճոյքովը ընտրուած անձերէ։ Այս կէտը յիշեցնել թէեւ ցաւալի է մեզ համար, սակայն Ներակոյտը երբ մեզ դժուարին կացութեան մէջ թողու, մենք ալ նոյնը պիտի ընենք անոր մասին։ Կարծեմ թէ այսօր մեր մէջ հանգստեան ու անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակներէն օգտուելիք մարդ չկայ, մինչդեռ Ներակոյտին մէջ խնդիրը կը տարբերի։ Ներակուտականները այդ խնդրոյն մէջ թէ՛ դատաւոր են և թէ դատախազ։ Այդ մասին անոնց պաշտօնող հանգամանքը դատաւորութիւնը մերժելն է։ Այս խնդրոյն մէջ զանոնք իբրեւ դատաւոր չենք կրնար ընդունիլ։ Այս բաւական դառն խօսքերէն ետքը, կ'ուզեմ վճռել թէ Ներակոյտը հայրենասիրութեամբ պիտի գործէ և երկիրը տագնապի մատնել պիտի չուզէ։ Բնաւ չեմ տարակուսիր թէ Ներակուտականները, երկրին փրկութիւնը ուերջանկութիւնը և իրենց փառքը մտածելով, պիտի չպնդեն իրենց կարծիքին վրայ։ Պաշտօնակիցներուս հայրենասիրութենէն կը խնդրեմ որ պնդումին նկատմամբ տարուելիք որոշումը միաձայն ըլլայ և ըստ այնմ հաղորդուի։»

Պաղտատի երեսփոխան Իսմայիլ Հագգը ըսաւ որ այսօր պէտք է որոշում մը տալ թէ երկու ժողովներուն մէջ երբ անհամաձայնութիւն ծագի, վերջին խօսքը Երեսփ. Ժողովին կը վերաբերի։ Տեղեկագիր Ճաւիտ պէյի առաջարկութեամբ ամսաթոշակներուն համար տրուած այն որոշումը թէ մինչեւ որ նոր օրինագիծ մը պատրաստուի հինգ հազար ղրուշէն աւելի այդ կարգի ամսաթոշակներ չտրուին, հակառակ է Սահմանադրութեան 118rդ յօդուածին տրամադրութեանց։ Ներակոյտին պաշտօնագիրը կը յարէ որ թէեւ հարկ է վերադրեալ որոշումը ծրագրէն ջնջելով միւս յօդուածները նկատողութեան առնելու մասին արտօնութիւն տալ գործադիր իշխանութեան, սակայն քանի որ փոփոխուած օրինագիծ մը չկայ և տրուած որոշումները միայն պաշտօնական գիրներով կը ծանուցուին, նոյն ծրագիրը Երեսփ. Ժողովին կը վերադարձուի՝ ըստ այնմ պատրաստուելու համար։ Նախ իսօք առաւ Զոհրապ էֆ. և ըսելէ յետոյ թէ առժամեայ ելմտացոյցին առթիւ Ներակոյտին ու Երեսփ. Ժողովին միջեւ ծագած անհամաձայնութիւնը երկու տեսակէտով ուշագրաւ է, յարեց.

«Այսօր տէրութեան պաշտօնեաները ամսաթոշակ չստանալնուն համար, անոնց ապրուստը խանգարուած է։ Մենք չենք կրնար երկարել այդ վիճակը։ Երեսփ. Ժողովին ու Ներակոյտին իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնները նշանակուած են Սահմանադրութեան մէջ։ Առաջին անգամ ըլլալով այդ կարգի խնդիր մը կը ծագի նոյն երկու ժողովներուն միջեւ։ Թէեւ հիմա ժամանակը չէր որ այդ տեսակ վէճ մը ծագէր, սակայն քանի որ ծագեցաւ, անպատճառ պարտաւոր ենք վիճակը ճշդելու։ Ինչպէս կ'ըլլայ բոլոր Երեսփ. Ժողովներուն մէջ, միայն Երեսփ. Ժողովը, իբրեւ ազգային տիրապետութեան մարմնացումը, կրնայ քննել ծախքերը. պատճառն ալ յայտնի է, վասն զի Երեսփ. Ժողովը ուղղակի ազգին փոխանորդութիւնը ունի և դրամը վճարելիք հարկատուներուն փոխանորդն է։ Հետեւարար մենք փոխանորդներն ենք այն անձերուն որոնք ամէնէն աւելի կը չահագրգռուին դրամի մը տրուելուն կամ չտրուելուն և ծախսուելու եղանակին վերաբերեալ խնդիրներով։ Այդ կերպով Ներակոյտէն աւելի իրաւունք մը ունինք ելմտացոյցին վրայ։ Ըսել չեմ ուզեր թէ Ներակոյտը բնաւ քննութիւն պիտի չկատարէ ելմտացոյցին նկատմամբ, բայց երբ Երեսփ. Ժողովը պնդէ իր որոշման վրայ, Ներակոյտը անպատճառ պարտաւոր չէ ընդունիլ։ Խալիլ պէյ եղրակացուց թէ քանի որ ելմտացոյցին ամսաթոշակներու մասը ընդունուած է, պէտք է զանոնք վճարել և հանգստեան ու անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակներուն համար ալ համաձայնութեան եղանակ մը գտնել։ Ելմտացոյցի յանձնաժողովին տեղեկագիր Ճաւիտ պէյ ըսաւ թէ Ներակոյտին մէջ կատարուած վիճաբանութիւններէն կ'երեւայ թէ Ներակոյտը միտք ունի ըստ առաջնոյն հատուցանել հանգստեան և անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակները։ Ճաւիտ պէյ յարեց թէ անհամաձայնութեան կարգադրութիւնը անպատճառ կախում ունի Ներակոյտին տեսակէտը ընդունուելէն՝ այսինքն հանգստեան ամսաթոշակներուն առաջուան պէս վճարուելէն, ինչ որ, յարեց Ճաւիտ պէյ, չի կարծեր թէ երեսփոխանները ընդունին։ Անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակները երկու տեսակ են. մէկը հանգստեան թոշակի անտուկը կը հատուցանէ, որով ելմտացոյցին հետ թեթեւ առնչութիւն մը ունի. միւս մասերը կը վճարուին ելմտական նախարարութեան կողմէ, ինչ որ ամէնէն աւելի սերտ առնչութիւն մը ունի ելմտացոյցին հետ։ Ճաւիտ պէյ յարեց թէ յանձնաժողովը որոշած է պնդել իր նախկին որոշմանը վրայ՝ ելմտական գանձէն վճարուող անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակներուն համար։ Ներակոյտը եթէ հաւանի որ հանգստեան անտուկէն վճարուող ամսաթոշակները յետաձգուին մինչեւ այդ մասին պատրաստուելիք կանոններուն վաւերացումը, Երեսփ. Ժողովն ալ իսկոյն կը վաւերացնէ նոյն խնդրոյն վերաբերեալ օրինագիծերը։ Բայց բնաւ չի կրնար ընդունուիլ այն կարծիքը թէ նոյն ամսաթոշակները առաջուան պէս հատուցուին, առանց սպասելու նոյն օրինագիծերուն վաւերացմանը։ Ելմտացոյցի յանձնաժողովին կարծիքը այդ է, որով խնդիրը անոր վերադարձնելու պէտք չկայ։ Երեսփ. Ժողովը պէտք է որոշում մը տայ։ Էմրուլլահ էֆ. ըսաւ թէ Սահմանադրութեան 64rդ յօդուածին մէջ նշանակուած է թէ Ներակոյտը ո՛ր կէտերու մասին պիտի վերադարձնէ ելմտացոյցի օրինագիծերը, մինչդեռ ներկայ պարագան բնաւ չի համապատասխաներ այդ տրամադրութեանց։ Էմրուլլահ էֆ. յարեց թէ Ներակոյտը իրաւասութեան սահմանը անցած է. ուզիղ չէ այս տեսակ ատեն մը ելմտացոյցը վերադարձնելը։ Երեսփ. Ժողովը պէտք է պնդէ իր նախորդ որոշմանը վրայ։ Նորէն բեմը ելաւ Զոհրապ էֆ. և ըսաւ.

«Երեսփ. Ժողովը մարմին մըն է որ ազգին ամէն տեսակ պէտքերը աչքի առջեւ ունի, որով երբ պաշտօնեաները և ազգին բոլոր անհատները կարօտութեան մէջ մնան, մենք ալ կը նեղուինք։ Այս խնդրոյն մէջ, իրաւունքի տեսակէտով, որոշենք Ներակոյտին ու Երեսփ. Ժողովին դիրքերը։ Ներակոյտը իրաւունք ունի՞ պնդելու։ Երեսփ. Ժողովը իրաւունք ունի՞ պնդելու։ Երեսփ. Ժողովին իրաւունքը ակզբունքով հաստատուած ըլլալով հանդերձ, մենք դարձեալ բարեյաժարութիւն ցոյց կուտանք և այդ խնդիրները իբրեւ առժամեայ կ'առաջարկենք։ Ներակոյտին պնդածը եթէ ընդունուի, գանձը կը վնասէ։ Փոխադարձ իրաւասութեան գալով, այդ մասին երկու տեսութիւններ կան. մէկը՝ այն պարագան է որով Ներակոյտը մասնակից կը նկատուի Երեսփ. Ժողովին բոլոր պարտականութեանց. միւսն ալ այն բացորոշ տրամադրութիւնն է թէ Ներակոյտը պիտի գործադրէ վճիռ արձակելու իր իրաւունքը։ Ներակոյտը խնդիրը Սահմանադրութեան հակառակ ցոյց կուտայ, անոր 118rդ յօդուածին յենլով։ Մինչդեռ այդ տեսակ բան մը չկայ։ Այսօր խնդրոյ առարկայ եղածը միայն ելմտական կանոնագիր մըն է՝ ելմտացոյցին անբաժանելի մէկ մասը։ Եթէ այդպէս է, վճիռ արձակելու իրաւունքը ամէնէն վերջը Երեսփ. Ժողովը պէտք է ունենայ և Ներակոյտին պնդումը պէտք չէ ընդունուի։ Ներակոյտը եթէ իր իրաւասութիւնը չարաչար գործածելով շարունակէ հակառակիլ, Երեսփ. Ժողովին, կառավարութեան և ազգին դիրքը ինչ պիտի ըլլայ։ Հիմա խնդիրը իր ընդհանուր վիճակովը այս ձեւին մէջ է։ Երեսփ. Ժողովը այդ մասին իր դիրքը պէտք է գիտնայ։ Թէեւ չենք ուզեր Երեսփ. Ժողովին չափ պատկառելի մարմնոյ մը պարտականութիւնը քննադատել, սակայն ինչ օգուտ որ այդ երկու մարմինները այսօր իրարու ընդհարելու կացութեան մէջ կը գտնուին, ուստի կ'ուզեմ երկու խօսք ըսել։ Մենք ազգին բացարձակ ընտրութեամբը հոս ղրկուած փոխանորդներ ենք։ Մեզ հակառակող Ներակոյտը կը բաղկանայ նախորդ վարչութեան քմահաճոյքովը ընտրուած անձերէ։ Այս կէտը յիշեցնել թէեւ ցաւալի է մեզ համար, սակայն Ներակոյտը երբ մեզ դժուարին կացութեան մէջ թողու, մենք ալ նոյնը պիտի ընենք անոր մասին։ Կարծեմ թէ այսօր մեր մէջ հանգստեան ու անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակներէն օգտուելիք մարդ չկայ, մինչդեռ Ներակոյտին մէջ խնդիրը կը տարբերի։ Ներակուտականները այդ խնդրոյն մէջ թէ՛ դատաւոր են և թէ դատախազ։ Այդ մասին անոնց պաշտօնող հանգամանքը դատաւորութիւնը մերժելն է։ Այս խնդրոյն մէջ զանոնք իբրեւ

էֆէնտի Ֆուչի վայտին հրամանատարը, որոնցմէ առաջինը ստիճանազրկումի և ցկեանս բերդարգելութեան և երկրորդը ստիճանազրկումի ու հինգ տարուան բերդարգելութեան դատապարտուած էին, երէկ ստիճանազրկի եղան պատերազմական պաշտօնատան բակին մէջ ի ներկայութեան գրաւման բանակին 17րդ և 18րդ որսորդ զօրաց վայտերուն։ Թիւֆէնքճի Ռիզա սրճարանի մը մէջ չարամիտ խօսքեր ուղղած էր սահմանադրական բէժիմին հասցէին, իսկ Մէհմէտ էֆ. Վոլիան Թերթին մէջ խռովարարական յօդուածներ հրատարակած էր։

ԵՐԼՍԶԻ ԴՐԱՄՆԵՐԸ.— Երէկ, կէս օրէն յետոյ ժամը 7ին, պատերազմական պաշտօնատունէն Օսմ. Պանքան բերուեցան Երլսրզի մէջ գրաւուած դրամները՝ համրուելու համար։ Այս գործողութիւնը ի սկզբան պատերազմական պաշտօնատան մէջ պիտի կատարուէր Օսմ. Պանքային պատուիրակներուն ներկայութեամբը, բայց յետոյ աւելի գործնական նկատուեցաւ այդ գործողութիւնը նոյն իսկ պանքային մէջ կատարել տալ։ Տասն անձէ բաղկացած յանձնաժողով մը, որոնց երկուքը սպայ եւ մէկը կրօնաւոր, ներկայ գտնուեցաւ Երլսրզէն գտնուած գումարներուն համրուելուն, բայց տակաւին անոր քանակութիւնը կարելի չէ ճշդել։ Ոսկին ամփոփուած է 8–10 ձեռքի պայուսակներու մէջ զանազան մեծութեամբ ու ձեւերով։ Անոնցմէ երկուքին վրայ անկեալ Սուլթանին Ա. Հ. սկզբնատառերը քանդակուած էին ֆիրմաներէն։ Դրամին մեծ քանակութեանը պատճառով, բաւական ժամանակի պէտք կայ համրելու համար, մանաւանդ որ խել մը պարկերու մէջ ամէն տեսակ դրամներ խառնիխուռն լեցուած են, հինգնոց, երկուքուկէնոց, կէսնոց եւ քառորդ ոսկիներ։ Կարգ մը պարկեր բաղմաթիւ զանազան մեծութեամբ կարմիր մետաքսէ քսակներ ունին՝ պարունակուած գումարին քանակը ցուցնող պիտակներով։ Ասոնք պախիշներ էին միշտ պատրաստ վարձարելու մատնութեան ոճիւ է գործ։ Մեծ արկղ մը և ուրիշ բաղմաթիւ արկղիկներ նոյնպէս Օսմ. պանքան փոխադրուելով՝ այսօր պիտի բացուին։

ԱԼԻ ՇԱՄԻԼ ՓԱՇԱ.—Բրավան փաշայի սպանիչ Ալի Շամիլի մահը ծանուցինք անցեալ օր։ Այս տխրահռչակ սարքածը որ 15 տարի Սկիւտարի զինուորական հրամանատար եղած է և Սկիւտարցիներուն հոգին հանած է, անցեալ ուրբաթ օրը սատկեր է իր քատին մէջ, Սափրիկեան Տրիպոլիս։ Լա Թիւրքի կ'իմանայ թէ աղերսագիր մը արուած է Օսմ. Խորհրդարանին, որով կը խնդրուի վերաքննել նախկին արարողապետ Ապտիւրէշաք պէյին դատը, այս վերջինը իր ազգականին՝ Ալի Շամիլի ոճրին մէջ մասնակցած ըլլալով։ Հայ երեւելիներու կարծիքին համեմատ, Ապտիւրէշաք պէյը կառավարութեան ձեռքին մէջ թանկագին գործիք մը պիտի ըլլայ քիւրտերը հաշտեցնելու համար, կ'ըսէ յիշեալ թերթը։

ԺՈՒՌՆԱԼՃԻ ՄԸ.— Ներքին գործոց նախարարութեան ուղղուած հեռագրի մը համեմատ, համբաւաւոր ժուռնալճի Նիազի էֆէնտի որ Տիգրանակերտէն երեսփոխան ընտրուելէ յետոյ արտաքսուեցաւ Երեւան, ժողովէն, ձերբակալուեր է։ Մայրաքաղաք պիտի բերուի Պատերազմական Ատեանին առջեւ դատուելու համար։ Երլսրզի ժուռնալներուն մէջէն գտնուեցաւ այս Նիազիին մէկ հեռագիրը որուն մէջ այդ սինլքորը կը շնորհաւորէր Համիտը զինուորական շարժման համար և մաղթանքներ կ'ընէր Սահմանադրութեան ջնջման համար։ Նոյն հեռագրին մէջ կը խոստանար խռովութիւններ յարուցանել Տիգրանակերտի մէջ։

ԻԼԱՆ

Խանէ վէ խան վէ տիւքեան տէրուենտեմ թէրաքիւմ իտէճէք. սիբիւրիւնթի վէ սայիր թէֆիւնաթը մուճիպ չէյլէրին սօգագլարա աթրլմայարագ սուրէթը մախսուսէտ թէնէքէ վէ սարիէտէն մամուլ գուրթլար վէ եա սանարքլար տէրուենտէ մուհաֆազասրյա միւրաճաաթտա պուլունաճագ թանզիֆաթ խատէմէսինէ վէրիլմէսի հէյեթը սրհիէճէ կէսօթէրիլէն լիւզումա պինաէն թէքարրիւր իտէրէք պու պապատ մէմուրիյնը այիէսինէ էվամիր վէ թէնպիհաթ էքիտէ իճրա իտիլմիշ վէ թանզիֆաթ խատէմէսինին էվգաթը մուաեէնէ վէ սուրէթը մունթազամէտէ միւրաճաաթլարը էսպապը տէ իսթիքմալ իտիլմիշ օլարաղընտան մուխիլը սրհէթ օլան պու կիպի առվալէ էհալիճէ տէ արգաթ վէ իթթինա օլունարագ զինհար հիչ պիր քիմսէ թարաֆընտան սօգագլարա սիւրիւրիւնթի վէ սարիէ աթրլմասը լիւզումը վէ ագսը թազատիրէ հէր տէֆասը իչիւն գանունը ճէզասին 254ինճի մատտէսի մուճիպինճէ պիր պէյլիքճէն պէշ պէյլիյէ գատար ճէզայը նագարիյէ ախազ ու իսթիֆա օլունճաղը Իլան օլունուր։

Ֆի 17 մայիս 325

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Վեհ. Կաթողիկոսը վաղը առաւօտ Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ իր հրաժեշտի Պատարագը մատուցանելէ և քարոզ խօսելէ վերջ, ճաշէն յետոյ ընկերակցութեամբ հրաբերակ եպսկ.ներուն և վրդ.ներուն, ինչպէս նաեւ Հմայեակ եպս.ի և Մինաս Ջերազ, Ստեփան Դաբաեան և Գամէր Շիրինեան էֆ.ներուն, պիտի ներկայանայ Վեհ. Սուլթան Մէհմէտ Ե.ի։

** Վեհ. Հայրապետը և հրաբերակները այս շաբաթ օր անպայման կը մեկնին Պոլսէն։

ՎԵՀ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԽԱՍԳԻՒՂԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք երէկ համառօտակի, Վեհ. Կաթողիկոսը երէկ առաւ., Էջմիածնի հրաբերակներէն Սաթունեանց և Շահեան Սրբազաններու, Աղաւելեան վրդ.ի և Ազգ. Հիւանդանոցի անդամներէն Գէորգ էֆ. Ասլանեանի հետ, երեք լանտոներով Բերայէն Խասգիւղ երթալով ժամը 4ուկէսին ատենները ժամանեց Գալֆաեան Որբանոց։ Խնամակալութեան անդամները, Պատրիարքարանի դիւանապետ Բարթող էֆ. Թելեան, ուսուցչապետ Հմայեակ էֆ. Շիշմանեան, Քրիստինէ մայրապետ և քոյրերը, Խասգիւղի Թաղ. Խորհուրդի անդամներ, ինչպէս նաեւ բոլոր որբուհիները Ն. Վեհափառութեան Ս. Աջը համբուրելով, բարի գալուստ մաղթեցին։ Վեհ. Հայրապետը և իր հետեւորդները պահ մը հանգստանալէ վերջ հրաբիրուեցան կէսօրուան սեղանին։ Ճաշէն յետոյ Հայրապետն ու հետեւորդները վերի սրահը առաջնորդուեցան։ Հոն Բարթող էֆ. Թելեան Խնամակալութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց Վեհ. Հայրապետին շնորհաբեր այցելութեանը համար և անոր օրհնութիւնը խնդրեց հաստատութեան բոլոր պատսպարեալներուն և աշխատաւորներուն համար։ Սանուհիներէն Օր. Շուշան Կարապետեան ճառ մը կարդալով, շնորհակալութիւն յայտնեց Վեհ. Հայրիկին այցելութեան առթիւ։ Ճառախօս օրիորդը Ն. Վեհափառութեան ներկայացուց ձերմակ անգուսի վրայ խիստ նրբաձիւս ոսկեթել բանուածքով Ս. Սկիւտի ծածկոց մը, Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարին համար։

Այս ձեռագործը ներկաներուն հիացման առարկայ եղաւ։ Յետոյ, սանուհիներէն մէկը արտասանեց Վեհ. Հայրապետին ուղղուած գեղեցիկ ոտանաւոր ուղերձ մը որ դաշնակահար Աւետիս էֆ. Թորասանճեանի կողմէ եղանակաւորուած ըլլալով, միաբերան երգուեցաւ սանուհիներուն կողմէ։ Այդ ուղերձին ոսկետառ մէկ օրինակն ալ մատուցուեցաւ Վեհ. Կաթողիկոսին։ Ի վերջոյ Վեհ. Հայրապետը ազդու շեշտերով օրհնեց սանուհիները և իր գոհունակութիւնը յայտնեց որ Ազգին որբերը խնամեալ դաստիարակութիւն մը կը ստանան և թէեւ տակաւին թարմ կեանքեր կը հնձուին և որբեր կ'աւելնան, բայց անոնք ալ Ատուծոյ ողորմութեամբ իրենց սփոփարար մխիթարութիւնը կը գտնեն։ «Ձեր նուէրը, յարեց Վեհ. Կաթողիկոսը, պիտի տանիմ անձամբ նուիրել Շողակաթի Սեղանին՝ ձեր մաքուր իղձերուն ու բաղձանքներուն կատարումը խնդրելով անկէ։» Ապա Վեհ. Կաթողիկոսը իր հետեւորդներով իջաւ հիւրասենեակ, ուր Մանկապարտէզի փոքրիկները մարմնամարզի փորձեր կատարեցին որոնց օգտակարութիւնը շեշտեց Իզմիրլեան Հայրիկ և Շիշմանեան էֆ.է մասնաւոր տեղեկութիւններ ստացաւ սանուհիներուն կրթական վիճակին վրայ. իսկ Տ. Բարգէն վրդ. Աղաւելեան, հմուտ սինօդականը, Որբանոցին կրթական անցեալ ու ներկայ վիճակը ներկայացնող տեղեկագրին մէկ ամփոփոյքն առաւ հրատարակելու համար այն մասնաւոր յիշատակագրին մէջ զոր Ն. Գերապատուութիւնը պիտի պատրաստէ կաթողիկոսական ճամբորդութեան մանրամասնութիւնները նկարագրելու համար։ Վեհ. Կաթողիկոսը և իր հետեւորդները Որբանոցին բոլոր յարկերը պտտելէ վերջ Որբանոցին մատուռին մէջ թաղուած հիմնադիր Սրբուհի Մայրապետին գերեզմանը և յիշատակը, ինչպէս նաեւ հաստատութեան խնամակալուհիները, պաշտօնէութիւնն ու պատսպարեալները օրհնելով ու խրախուսելով, մեկնեցան Որբանոցէն և այցելեցին Ս. Ներսէսեան վարժարանը։ Հոն ալ երկար ուսանողները երգեր երգեցին և տեսուչ Տուրտունեան էֆ. շնորհակալութիւն յայտնեց Վեհ. Կաթողիկոսին՝ այդ այցելութեան համար։ Նոյն միջոցին Ս. Ստեփաննոս եկեղեցիին կրկին զանգակները ժողովուրդը հոն հաւաքած ըլլալով Վեհ. Կաթողիկոսը և միւս եկեղեցականները հանդիսաւոր թափօրով առաջնորդուեցան եկեղեցի, ուր Վեհափառութիւնը խօսքը ներկայ ժողովուրդին ուղղելով բաւ. «Դուք Ս. Ստեփաննոսի զաւակներն էք, նայեցէք որ անոր հաւատքը զօրաւոր պահէք ձեր սրտին մէջ։» Ապա ամէնքն ալ օրհնելով Վեհ. Հայրապետը դարձեալ միեւնոյն կառքերով իր հետեւորդներուն հետ վերադարձաւ Բերա։

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ հրաբիրակներէն Տ. Աշոտ եպսկ. և Տ. Տ. Բարգէն և Մեսրոպ վրդ.ները այս առաւ. Սագրդ-Աղաճ երթալով այցելութիւն տուին Հայ-Հռոմէականաց Կաթողիկոս Պատրիարք Տ. Սապպաղեան Սրբազանի. օր առջի օր իր ներկայացուցիչներուն միջոցաւ բարի գալուստ մաղթած էր անոնց։ Հոն սիրալիր տեսակցութենէ մը եւ պաշտաօնական ընդունելութիւնէ մը վերջ այցելեցին նաեւ Ս. Աստուածածին Աթոռանիստ Մայր եկեղեցին։

** Անտոնեան Միաբանութեան կողմէ այս առաւ. Օրթագիւղի վանքին մեծաւորին կողմէ փոխանորդը և ուրիշ վարդապետ մը այցելեցին հրաբիրակներուն։

** Հրաբիրակներէն երեքը այսօր պիտի այցելեն Վոսֆորի գիւղերը, իսկ Տ. Մեսրոպ վրդ. Ռօպերթ-Գոլէճ երթալով այսօրուան հանդէսին ներկայ պիտի գտնուի։

ԱՏԱՆԱՅԻ արկածեալներուն բաշխիչ յանձնաժողովը երէկ առաւ. ի նիստ գումարուեցաւ Օսմ. առեւտրական սենեակին մէջ, Ղալաթիա։ Կը նախագահէր Մ. Բիթ։ Ամէնէն աւելի արկածեալ զանազան վայրերու կացութեան մասին գաղափարներու փոխանակութենէ և այլ եւայլ Անգլիացի անձնաւորութեանց կողմէ Ատանայէն Մ. Բիթի ուղղուած նամակներու և Կիլիկիոյ թեմին զանազան առաջնորդներուն կողմէ պաարիարքարան հասած տեղեկագիրներուն ընթերցումէն յետոյ, Մ. Բիթ կը յայտարարէ թէ արկածեալ վայրերը ըլլալ է արդէն 5000 Օսմ. ոսկի, զոր ընդունած էր այլ և այլ տեղերէ։ Յանձնաժողովին անդամները միաձայնութեամբ կ'որոշեն հեռագրով 500 ոսկի առաջին գումար մը ղրկել այն միջազգային մասնախումբին որ արդէն կազմուած է Ատանա՝ որբերուն ամէնասիրողական պէտքերուն համար։

Ամիջապէս կ'որոշեն մեայուն օրբանոցներ բանալ մանաւանդ Այնթապ, Մարաշ և Քիլիս։ Նոյնպէս միաձայնութեամբ կ'որոշեն 43 ոսկի յանձնել Կարմիր Խաչին իբրեւ ճամբու ծախք։ Կ'որոշեն, միշտ միաձայնութեամբ, իբրեւ փոքր 500 ոսկիի գումար մը ղրկել որպէս զի Ատանայի մասնախումբին կողմէ բաժնուի կարօտեալներուն, մարդ գլուխ 5 ական ոսկի, գործիքներու գնման համար, ինչ որ պիտի կրնայ ապահովել անոնց ապրուստի միջոցը։ Երբ որ այս բանը լաւ արդիւնքներ տայ, նոյն նպատակով գումարներ պիտի ղրկուին Ատանա։ Կ'որոշեն 200 ոսկի ղրկել Իսքէնտէրուն և 100 ոսկի Լաթաքիա։ Մ. Բիթ յանձն կառնէ այս գումարները արդէն իր քով հաւաքուած նպաստի գումարէն ղրկել Ատանայի, Իսքէնտէրունի և Լաթաքիոյ մասնախումբերուն որոնք արդէն կը գործեն՝ հասած նպաստները բաշխելով առանց ցեղի, կրօնքի ու ազգի խտրութեան։ Կ'որոշեն հեռագրել Ատանայի երկրագործական պանքին, ուր կը գտնուի պատրիարքարանին կողմէ կանխաւ Հաճընի կարօտեալներուն բաժնուելու համար ղրկուած գումարէն 335 ոսկիի մնացորդ մը, որպէս զի հանի այդ գումարը հասցնել Ատանայի միջազգային մասնախումբին քարտուղար Պ. Զէմպերսի։

Կը կարդացուի յանձնաժողովին ուղղուած հեռագիր մը Երեսփոխան Եուսուֆ Քէմալ պէյի կողմէ, որ անդամ է Ատանա ղրկուած քննիչ յանձնաժողովին։ Այս հեռագրով Եուսուֆ Քէմալ պէյ յանձնաժողովէն կը խնդրէր որ անմիջապէս նըպաստ հասցուի։ Արամ էֆ. Հալաճեան յանձնաժողովին Բ. մասնախումբին երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ առաջարկած էր պատսպարակութիւն մը կազմել ներկայանալու համար ներքին գործոց նախարարին և իրեն հաղորդելու համար սոյն հեռագիրը և ուրիշ կարեւոր պաշտօնագրեր։ Հալաճեան էֆ.ի այս առաջարկը միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ Յանձնաժողովին կողմէ և այդ պատուիրակութեան համար նշանակուեցան, Մ. Բիթ, Վիթալի Բամէի, Ա. Հալաճեան, Տիրան Կիւմիւշկերտան էֆ.ները որոնք այսօր ժամը 3ին (Ը. Թ.) պիտի ներկայանան Ֆէրիա փաշայի, խնդրելու համար որ Երբեսփ. ժողովին կողմէ երկար ատենէ ի վեր քուէարկուած 30,000 Օսմ. ոսկիէն մնացած 20,000 ոսկիի գումարը անմիջապէս ղրկուի, թէեւ այդ գումարը կրնար չատոց ղրկուած ըլլալ։

Յանձնաժողովին յաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ առաջիկայ երկուշաբթի, միևնոյն տեղը։

Ս.ՏԱՆՆԱՅԷՆ կը գրեն Լա Թիւրքիի թէ պատերազմական ատեանը յետին ծայրայեղութեամբ կը գործէ։ Յանցաւորները առանց ցեղի և կրօնքի խտրութեան անողոքօրէն կը դատուին։ Մինչեւ ցարդ բազմաթիւ իսլամներ և Հայեր ձերբակալուած են։ Խուզարկութիւնները կը շարունակուին։ Թալանուած գոյքերը ետ կ'առնուին։ Պատերազ. Ատեանը ամէն օր խնդրագիրներ և բողոքագիրներ կ'ստանայ զորս կը քննէ ամենամեծ անկողմնակալութեամբ։ Նախարարաց խորհուրդը որոշած է որ թալանի մասնակցողները նկատուին իբրեւ ջարդի մասնակցող։ Մինչեւ ցարդ 2000 Իսլամներու քովէն գտնուած են կողոպտուած գոյքեր (Ծ. Խ. Ուրեմն, ըստ այդ որոշման, այդ 2000 իսլամները պէտք է որ ձերբակալուած ըլլան իբրեւ ջարդարար)։ Ոճրագործներուն մեծ քանակութեանը պատճառով, Ատանայի պատերազմ. ատեանը չուտով չպիտի կրնայ լմնցնել իր գործը։

ՐԻՖԱԹ ՓԱՇԱՅԻ ՊԱՇՏՕՆԱԳԻՐԸ.—Այս առաւան ժամանակի մէջ հետեւալը կը կարդանք. «Ինչպէս մեր երէկի թիւով գրած էինք, հաւաստի աղբիւրէ իմացած ենք որ Ռիֆաթ փաշայի կողմէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեդրոնին ուղղուած պաշտօնագիրը—այն խիստով զոր քանի մը օր առաջ ծանուցած էինք,—իրապէս գոյութիւն ունի, հակառակ կարգ մը թերթերու գրածին։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոլսոյ պատասխանատու մարմինը չշաւիղելի հերքում մը տալու համար ուրացողներուն, հեռագրով ժընէվէն ուղած է պաշտօնագրին իսկական պատճէնը, որ այսօր կամ վաղը Պոլիս կը հասնի։»

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ տուրքէ զերծ պիտի մնան մինչեւ հունձքի ատեն ամէն անոնք որ Ատանայի ջարդին մէջ վնասուած են։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ մէջ 200 ոսկի հանգանակուած է ի նպաստ Ատանայի հայ արկածեալներուն։

Ն. ՊԱՅԱՍԱՐ պապական նուիրակի փոխանորդը հանգանակութեան ձեռնարկած է ի նպաստ Ատանայի աղէտեալներուն։

ՍՄԻՏԱՆԻ Հայերը 400 ոսկի հանգանակած են Ատանայի արկածեալներուն համար։

ԽՕՄՆ ԺՈՂՈՎԸ գումարուեցաւ երէկ Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ։ Ժողովը կարդաց Ատանայի դէպքերուն առթիւ եկեղեցական Համագումար ժողովին կողմէ մատուցուած մէկ տեղեկագիր-յատագիրը և խորհրդակցութենէ մը ետքը անօրինեց կարեւորը։ Սեբաստիոյ առաջնորդէն և Ատանայի պատուիրակներուն կողմէ ուղղուած հեռագիրներով վերջին դէպքերու միջոցին իսլամացուած կիներու և աղջիկներու մասին հրահանգ կը խնդրուէր։ Ժողովը որոշեց պատասխանել թէ այդ դէպքերուն առթիւ նմանօրինակ կրօնափոխութիւններու ընդունելիը կարեւորութիւն չունի և թէ պէտք է անոնք ազդ. իշխանութեան յանձնուին։ Ժողովը կարդաց նաև Ատանայի և Հալէպի արկածեալ վայրերէն հասած զանազան գրերը։ Ղալաթիոյ խնամակալութեան անդամներէն Չորոը հրաժարած ըլլալով, անոնց տեղ անդամ կարգուեցան Արշակ Շմաւոնեան, Յակոբ Յակոբօֆ, Օննիկ Տէրունեան և Աղասի Աղասեան էֆ.ները։ Ժողովը վաւերացուց Քղիի, Վանի, Եւդոկիոյ և Բաբերդի Կրօն. ու Քաղաք. ժողովները։

ՀԱՅՕՐԸՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ.—Բիթերբսպուրկի զինուորական դատարանը անընդունելի դատեց Կովկասի զինուորական ատեանին վճռին դէմ Կորլուն վարդապետի բողոքը։ Ինչպէս յայտնի է, այս վերջին ատեանը ուրթ տարուան տաժանակիր աշխատութեան դատապարտած է նոյն վարդապետը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատկանելուն համար։

** Ձերբակալուած է նաեւ Աղեքսանդրապոլեցի Վահան Զարիֆեան, որ ուսուցչի պաշտօն կը կատարէր Հռոմ գիւղի մէջ, ինչպէս նաեւ նոյն գիւղի հասարակութեան պետ Յակոբ Նալպանտեանը։

** Սարիխամիշի մէջ խուզարկութիւններ կատարուեցան Ղազար Տ. Խաչատուրի և Արտաշէս Զառայեանցի տուներն ու խանութները։ Նաև Վլատիկաւկասի մէջ Մ. Ղազարեանցի, Լիսիցեան եղբարց, ուսուցիչ Ա. Բէօսէպպեանի տուները։ Օրէնքի հակառակ բան մը չէ գտնուած ո՛չ մէկ տեղ։ Խուզարկութիւնները կը շարունակուին։

Ս.ՅԱԳՆԱՐԻՆ ԹՈՂԱԹԸ դնուփակ նիստ պիտի գումարէ յառաջիկայ ուրբաթ (22 Մայիս) ժամ 7ին, Մայր Եկեղեցի, օրակարգի Ա. խնդիր ունենալով «Ընտրութիւն Կ. Գոլսոյ Պատրիարքի»։ Ս. Հայրապետը ներկայ պիտի գտնուի սոյն նիստին, իր հրաժեշտի ողջոյնը տալու համար Ազգային Երեսփոխանութեան։

ՍԵՐԱՍՏԱՅԻ գործունեայ երիտասարդ մը, Գրիգոր Մատոյեան, վաճառատան աշխատութեան վերաբերեալ ամէն գործի յարմար, որամագրելի է Մոլլա Թաշ, Զէնկէլլիի սրճարանը։

ԼՈՍՍ ՏԵՍԱԼ Նոր Հոսանք ընկերվարական–գործաւորական շաբաթաթերթի 5րդ թիւը, շահեկան բովանդակութեամբ։ Զեռքէ հատը 20 փարա, տարեկան 30 դրուշ։ Հասցէ՝ Շանթ տպարան, Ճամի Գարուսը թիւ 9 կալաթա։

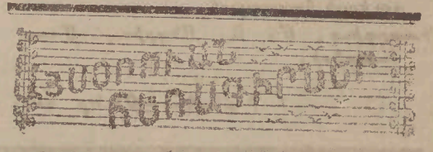

ԷՐԶՐՈՒՄ, 1 յունիս.— Միւշիր Իպրահիմ փաշա շաբաթ օրը հոս հասաւ, քննութիւն մը կատարելու համար թնդանօթաձիգներու պատկանող պարագլուխներու մասին, որոնք ձերբակալուելով Երզնկա ղրկուեցան։ Վերջին խռովութեանց մասնակցողներուն մէջ այլ նոր ձերբակալութիւններ պիտի կատարուին։

ՍՕՖԻԱ.— Պուլկարիոյ ծանուցագիրը այսօր Բ. Դրան ղրկուեցաւ։ Զափաւոր լեզուով գրուած այդ ծանուցագիրը կը բողոքէ հատուցումի յապաղման դէմ, զոր պուլկար կառավարութիւնը պիտի ստանար երկաթուղիի ընկերութենէն, եթէ համաձայնութիւն գոյացած ըլլար երկու երկիրներու միջեւ։ Այս ծանուցագրին մէջ ըսուած է որ պուլկար կառավարութիւնը ուրաւ կառավարութենէն խնդրած է չգործադրել թուրքերուս պայմանագրութիւնը։ Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը յուսացուի որ Բ. Դուռը ընդհուպ պիտի համաձայնի երկաթուղիի ընկերութեան հետ։

ԹԷՀԵՐԱՆ.— Շահը նախարարապետ և երմանական նախարար անուանած է Հասը-էլ-Միւլքը։

ՊԷԼԿՐԱՏ.—Քէսդիսն սերպ կը գրէ. «Լրագրական գրուածքներէ ու վիճակագրութիւններէ կ'իմանանք բոլոր այն չարիքները, խոշտանգումները և ջարդերը, զորս ալպանիական ցեղերը գործած են անպատիժ կերպով, հին բէժիմի ատեն։ Այսօր այդ ցեղերը յարատեւ սպառնալիք մնն են սահմանադրական բէժիմին դէմ։ Թուրք Սահմանադրութիւնը պաշտպանողները չատ տրամադիր չեն երեւիր թոյլ տալու որ ուղածնին ընեն անոնք։ Զօր. Ճավիտ փաշա մեծ կորով մը ցոյց կուտայ Ալպանիացիներու ոճիրները արդիլելու համար։ Բարեբախտութիւն մըն է որ Երլսրզի կողմէն հակառակ հրամաններ չեն տրուիր։ Ճավիտ փաշա քանի մը վաշտերով և 18 Ֆնդանօթներով ճամբայ ելած է՝ հրաման ստացած ըլլալով քանդելու բոլոր այն ամրոցները զորս Ալպանիացիները սովորութիւն ունին կանգնելու իրենց պաշտպանութեան համար։ Ճավիտ փաշա արտօնութիւն ունենալով վերջ մը տալու Ալպանիացիներու չարագործութեանց, խիստ պատիժներու կ'ենթարկէ ալպանիացի աւազակները։

ԱՄՈՕԵ. — Ժանտախտ ծագած է հիւսիսային Չինու մէկ քանի կողմերը։ Ամենէն աւելի Ամոյի մէջ տարածուած է, ուր օրական յիսունի չափ մահ կը պատահի ժանտախտէ։

ԱՄՐԱՆ ՆԱՐՈՅԹՆԵՐ
ՓՈՓՐ ԱՂՋԿԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
ՇՐՋԱԶԳԵՍՏԵՐ
Կտաւէ, բրդեղէնէ, պաթիսքէ
ԳԻԼԽԱՐԿՆԵՐ
Կտաւէ, պաթիսքէ, լարդէ
ՆՈՐ ՏԵՍԷՆՆԵՐՈՎ
ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ
ԹԻՐԻՆԿ
ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ
ՂԱԼԱԹԻԱ

ՐՈՒՄԷԼԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

236րդ վիճակահանութիւն — 1 յունիս 1909

Թ.	Ֆր.	Թ.	Ֆր.	Թ.	Ֆր.	Թ.	Ֆր.
241086	300000	1032979	1250	326168	1000	1315652	1000
547492	25000	1112197	»	435722	»	1380201	»
276534	10000	1164586	»	435724	»	1418752	»
1166890	»	1196985	»	459235	»	1477089	»
96200	2000	1227897	»	497467	»	1504397	»
124186	»	1347641	»	5219[illegible]0	»	1567887	»
458455	»	1659157	»	627452	»	1568683	»
758993	»	1810197	»	673080	»	1605091	»
829968	»	1951715	»	788106	»	1739422	»
1914012	»	50516	1000	788110	»	1829256	»
235248	1250	133505	»	881528	»	1960219	»
459233	»	292874	»	905055	»		
577623	»	293948	»	1151920	»		

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԵԱԼ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ

1892 Օգոստ. 2/14 եւ 1320 Սեպտեմբեր 20 թուականի Ֆերմանով

Դիմել Ընկերութեան կեդր. գրասենեակը, Գալաթիա, Նոպլը խան, Հէպարէն փողոց, թիւ 14, Քոօբէրաթիվ վաճառատան դիմաց, կամ հետեւեալ հասցէներուն.

Պոլիս, մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Եէնի Ճամիի հրապարակ.
Պոլիս, Մ. Ի. Սատօք, Շէյխ իւլ Իսլամ խան, Պահէք Գարու թիւ 10.
Պոլիս, Ապտի պէյ և Ընկ. Վէզնէճիլեր փողոց.
Պոլիս, Պ. Ս. Այմէլօղլու, Էմին-Էօնիւ, Պահչէ Գարու Իզմիր փողոց.
Գալաթիա, Ալեքսանդր Անաստասիատիս շուկայի հրապարակ.
Գալաթիա, Մ. Ա. Անդրիա, Մոտա ճառատէսի.
Պէօյիւ-քէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Է. Ռոսի, Պէօյիւ-քէրէ ճառատէսի, թիւ 137.
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրեանց, թիւ 13 Թիւնէլ խան.
Մեծ Կղզի, Բէսուլ էֆ.
Մաքրիգիւղ, Մ. Ա. Անկէլիան. [illegible] բանի հրապարակ.
Սան Սթէֆանո, Քէչէճեան էֆ.

17 Գործակալութիւնք օտար. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ՍԻՆԿԷՐ

ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ

THE SINGER MANUFACTURING Cie.

Սինկէրի կարի մեքենաները զուտ անգլ. պողպատէ չինուած ըլլալով, իրենց տոկունութեամբ այնքան գնահատուած են, որ աշխարհիս ամէն կողմը տարածուած են և բոլոր ընտանիքները, դերձակներն ու կօշկակարները լոկ Սինկէրի մեքենայ սկսած են գործածել։ Սինկէր Ընկերութիւնը ցարդ 490է աւելի պատուոյ վկայական և շքադրամ ստացած է բոլոր ցուցահանդէսներէն։

Մասնաճիւղեր բովանդակ Թուրքիոյ մէջ։

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատուններուն մէջ։

Բերա) 1. Մեծ փողոց, Պոն Մարշէի դիմաց, թիւ 343 և 343 կրկին։
) 2. » » Կալաթա Սէրայի դիմաց։
Կալաթա 1. Սինկէր խան Թիւնէլի ետեւ։
) 2. Թրամվայի կայարանին դիմաց։
Պոլիս 1. Սուլթան Համամ թիւ 2։
) 2. Սուլթան Պայազիտ, Թրամվայի կայարանին դիմաց թիւ 13
Սկիւտար) Զարշը Պոյը, թիւ 120։

Դասերը և նորոգութիւնները ձրի։ Սինկէր Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, թիւ 343 և 343 կրկին, Սարգիս պէյ Տիւզ Օղլուի տունը։ 16

ԻԻՆԻՕՆ

ՀԱ ՍՏԱՏԵԱԼ Ի ԲԱՐԻՋ 1828–1829

1828 L'UNION DE PARIS

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ Ի ԲԱՐԻՋ 9, ԲԼԱՍ ՎԱՆՏՕՄ, 9

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Դրամագլուխ և պահեստ	329	Միլիոն Ֆրանք
1906ին գանձուած ապահովագին	30	» »
Մինչեւ 1906ի վերջը հատուցեալ վնասք	480	» »

Ինչպէս այս թուականներէն կ'երեւի, Ընկերութեան դրամագլուխն ու պահեստի գումարն է 329 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ որ նոկայ երաշխաւորութիւն մը կ'ընծայէ ԻՒՆԻՕՆԻ ապահովագրելոց։

Արեւելքի համար մասնաւոր գեղչեալ սակացոյց. նպաստաւոր պայմաններ՝ անհամեմատ կերպով աւելի ԳԵՐԱԶԱՆՑ քան ո՛ և է Ընկերութեան պայմանները։ Ապահովագրութեան ամէն ձեւերը ամէնէն ածան գիներով, օրինակի համար՝ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ի ԴԷՊ ՄԱՀՈՒ, ԽԱՌՆ, ԴՐԱՄՕԺԻՏԻ, ևն. ևն.։

Ընկերութեան Դրամատունն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՑՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Թուրքիոյ և Արեւելքի Ընդհ. Տնօրէնութիւն
Ընդհ. Տնօրէն ՍԻՄՈՆ ԳԱՑՍԷՐԼԵԱՆ
Գեն ՄԻՀՐԱՆ ՏԷՐ-ՆՍԷՍԵԱՆ

Պոլիս, Սուլթան-Համամ, Քաթբոքը Օղլու Բուսած։

Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

Եսխարք Գիրեցու կամ Բուժելու Հատոր

Կարգ կամ երեսաւորուած հարիւրաբերները, կոկորդի ցաւերը, խռ�և զինաբոլոր հիւանդութիւնները, դեղագրեր կամ հատուածքով էֆիլիսիկան. ծանրագնդութիւնը հայրն։

Մատեմ

ԲԱՍԻՅԼ ՎԱԼԼՏՍ.

Այս օրհնեալ հատորներուն դեղը մինչեւ գ'ուրդ հետաքրքրուած ուրիշ դեղերու գրեալ հարիւրաւոր Գիրքերուն գերազանց գտնուիր։

Մի մոռնամ կենդանի, կարդանուն Բոլոր դեղարարներուս մէջ "խոսխան Բասիլ գայլերայի գրուած մը" Գիրք 8 գտնեսուն է և գրուած է իր "գայլա" անունը և մեր զինուորի հայրենի։

Տէր. Գասպար դեղագործ. Տարիզ յոյսմեր փողոց թիւ. 49 կը գտնուի

Բոլոր դեղագործ և դեղավաճառների քով։
Ընդհանուր մերոց Ա. և Ա. Արիզմէրը
Յ. Կարիս. Սիրանոցը
Պէնեսեակ խան 12.

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄԸ ՑՈՑԵ ՏՈՒԱՒ ԹԷ

ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ

ԻՆՔՆԻՆ կատարեալ սնունդ մը կը կազմէ. բժիշկներուն եւ մայրերուն միաձայն վճռին համաձայն

ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ

Թանկագին սնունդ մըն է տղոց եւ տկարակազմներու համար։

50 – 48

Khedivial Mail Line

(Քէտիվիալ Մէյլ Լայն)

Շոգենաւային Ընկերթ.

Շաբաթական ամենեն արագ երթեւեկը Պոլսոյ եւ Աղեքսանդրիոյ միջեւ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԻԾ

«Մէնղալէհ» շոգենաւը նաւապետ Ֆրիմէն յունիս 5ին ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Կէլիպոլը, Տարսանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Սագըզ, Հոռոդոս, Մէրսին, Խաքէնտէրուն, Սուրիական Տրիպոլիս, Պէյրութ Հայֆա, Եաֆա, Բորթ-Սայիտ և Աղեքսանդրիա։

Տեղեկութեանց համար դիմել Ընկերութեան կեդրոնատեղին, Գալաթիա, քաֆէվին վրայ, Մէյմէնէթլի խան, իսկ մասնաճիւղը՝ Պոլիս, Վալիտէ Սուլթան խան։

ԼԱ ՄԻՒԹԻՒԷԼ ԴԷ ՖՐԱՆՍ Է ԴԷ ՔՈԼՕՆԻ

La Mutuelle de France et des Colonies

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Գանք տը Ֆրանսի մէջ աւանդ ձգուած 60 միլիոն ֆրանք

ԿԸ ԳՈՐԾԷ	ՊԵՏԱԿԱՆ ՔՕՆԹՐՕԼԻՆ տակ, 1905 մարտ 17ի օրէնքին համաձայն։
Կ'ԸՆԴԱՅԷ	ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ողջ մնացողներուն, և ԴՐԱՄՕԺԻՏ ու ՌԱՆԹ ՎԻԱԺԷՌ Կ'ապահովէ, 15 տարիէն վճարելի ողջ մնացողներուն, մահուան պարագային երաշխաւորութիւններով։
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ	Վճարումներ ԱՄՍԱԿԱՆ ՎԵՑ ՖՐԱՆՔԻՆ սկսեալ։
ԿԸ ՁԵՏԵՂԷ	ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՄԷՋ իր յաճախորդներուն յանձնած դրամները, պետական երաշխաւորութիւն ունեցող արժեքուղթերու վերածելով զանոնք։
ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆ-ՆԵՐ ՈՒՆԵՑԱ�ծ Է	700 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ, մինչեւ 1908 նոյեմբեր 30 իր երկու ճիւղերուն մէջ. ԿԵԱՆՔԻ ՈՒ ՄԱՀՈՒԱՆ

Տեղեկութիւն եւ կանոնագիր ձրիաբար կը տրուին

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Թիճարէք խան, Գալաթիա, Բերէճիկ Բազար

Ընդհ. Տնօրէն Օ. ԺԻՌՕ

Փորձառու և գործունեայ գործակալներ կը փնտռուին, որոնք պէտք է ունենան լաւ յանձնարարականներ ալ։

ԹՈՐԹՕՆ "ԱՐԵՒԵԼՔ,,Ի (28)

ՀԱՄԻՏԵԱՆ ՐԷԺԻՄԸ

Գրեց՝ ԲՕԼ ՏԸ ՌԷԿԼԱ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Ա.ՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԻՇԽԱՆ ԵՒ Վ.ԵՀՊՈՏ... ՈՒ ՄՈՒԼԻ ՀԱՅԱՆԹԻՔ

«Աւասիկ ձեր վերհատուին մտային վիճակը։ Դժբախտաբար, ձեր գեղեցիկ երկրին բախտէն, այդ կարգի հիւանդները կատարելապէս կը խելագարին, երբ տարիքնին առնեն։»

Այսչափը կը բաւէ, այնպէս չէ՞, գահընկէցութեան ֆեքվան հանելու համար, նման այն ֆեքվային, որ տրուեցաւ հանրային կարծիքին և դեսպաններու կողմէ եղած ճնշման վրայ, Մուրատ Ե.ի տապալումը առաջ բերող դաւադրութենէն քանի մը շաբաթ յետոյ։

Բոլոր ջլախտաւորներուն պէս, Ապտիւլ-Համիտ մեծ միտում ունի թաքուն գիտութեանց և կախարդութեան։ Լաւատեղեակ անձեր կը հաւատան թէ Համիտ չարադիւթանքներ ըրած է իշխան եղած ատեն, երբ կը տեսնար եղբայրը գահաղուրկ ընել։

Այդ չարադիւթանքներուն պատճառաբանական ծանր յանդիմանութիւններ լսած էր հօրմէն։ Մնաց որ՝ Ապտիւլ-Մէճիտ շատ խստօրէն կը դատէր իր զաւակը՝ Համիտ, և յաճախ կը յայտնէր թէ վստահութիւն չունէր անոր վրայ։

Այսպէս՝ հայ երեւելիներէն Միհրան պէյ Տիւզի հետ խօսակցած միջոցին, օր մը, Ապտիւլ-Մէճիտ ըսած էր, Համիտը ցոյց տալով.

«Միւս զաւակներուս մասին հոգ չեմ ըներ. Մուրատ շատ գոհ կը թողու զիս. բայց յոյս կարած եմ սա տղան ուղղելէ, որովհետեւ լաւ բան մը չեմ տեսներ իր վրայ։»

Իր եղբայրներէն շատ քիչ սիրուած, որոնք կը նախընտրէին Մուրատը, Համիտ՝ դալկահար ու հիւանդոտ՝ յաճախ մեկուսի կեանք մը կը վարեր, իր հոգին մէջ համախմբելով մթաստուեր ու վրէժխնդիր կիրքերը։

Քանի մը ասղագէտներ ու դուշակներ՝ Համիտի գահակալութիւնը ու երկար տիրապետութիւնը դուշակած էին։ Իր նորածին փառասիրութիւնը ա՛լ աւելի մեծցաւ այդ դուշակութիւններով։

Այն ատեն Ապտիւրրահման Իզզէն անուն չէյխ մը կ'ապրէր, մեծ համբաւի տէր։ Այդ չէյխը, արդէն իսկ տարիքոտ, Նէճիպ փաշայի կողմէ յանձնարարուած էր Համիտի։ Նէճիպ փաշա ըսած էր թէ ի՛նչպէս այդ չէյխը դուշակած էր իր աքսորէ դարձը և շնորհներու արժանանալը։ Արդ՝ օր մը երբ Համիտ Դուրանին հատուածները կը կարդար ծերուկ չէյխին ընկերակցութեամբ, այս վերջինը գուշեց.

—Ո՛վ իշխան, եթէ Աստուած ուզէ, քիչ ատենէն Սուլթան պիտի ըլլաք։

Եւ որովհետեւ իշխանը դիտել կուտար թէ Ապտիւլ-Ազիզ տարիքոտ չէր տակաւին, և Դահաժառանգ իշխանն ալ քաջառողջ էր, ծերուկ գիտունը պնդեց, յայտարարելով թէ ներքին ուժի մը կը հպատակէր, վստա՛հ իր դուշակութեան ուած։ Քանէրին տը Մէսիլիի և Հանրի Դ.ի օրով նորոյթի կարգ անցած էին այդ չարադիւթանքները։

Այդ չէյխը ոչ միայն հաւատաց, այլ և մեղ յարաբերութեան մէջ դրաւ Պոլսոյ կողմը գտնուող այն կախարդին հետ, որ Մուրատը ներկայացնող մոմէ պուպրիկ մը շինած էր։ Համիտ գնդասեղներով կը ծակծկէր զայն, այդ կարգի գործողութեանց յատուկ սովորական ձեւերով։

«Ապտիւլ-Համիտի ներքին կեանքը»ի հեղինակը նոյն իսկ շատ աւելի առաջ կ'երթայ, հաւատալով թէ «Համիտ Ճիւմպիւշխան անուն հայ դերձակի մը շինել տուաւ այնպիսի զգեստ մը, որ խորհրդաւոր դիւթանքներու շնորհիւ չարադեցիկ յատկութիւններ կը ստանար. յետոյ իր երէց եղբօր Նուրիրեց Նեսոսի այդ շապիկը։»

(Շարունակելի)

Աւտօնատեր ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՑԱՃԵԱՆ